

We Lwowie, dnia 12. kwietnia 1901.

Aleg. 47

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o wykonywaniu Patronatu nad Spółkami
oszczędności i pożyczek.

Wysoki Sejmie!

Poprzednie sprawozdanie Wydziału krajowego o wykonywaniu Patronatu nad Spółkami oszczędności i pożyczek objęło okres czasu od uchwał Wys. Sejmu z dnia 16. marca 1899 o ustanowieniu Patronatu aż po dzień 22. grudnia tegoż roku. Okres ten wypełniła przede wszystkim praca około zorganizowania krajowego Biura Patronatu, starania o pozyskanie współdziałania różnych czynników publicznych w podjętej przez kraj akcji, propaganda w celu rozpowszechnienia prawdziwych wiadomości o samych Spółkach i o akcji kraju, wydawnictwo statutów, instrukcyi, formularzy i ksiąg rachunkowych i manipulacyjnych oraz inne czynności przygotowawcze do wykonywania Patronatu, wreszcie organizacja kilku pierwszych Spółek oszczędności i pożyczek przy współudziale Patronatu.

Sprawozdanie niniejsze — drugie — przedstawia działalność Wydziału krajowego odnoszącą się do wykonywania Patronatu nad Spółkami oszczędności i pożyczek w ciągu r. 1900 (dokładniej od 22. grudnia 1899 do dnia 31. grudnia 1900 r.). W tym okresie akcja Patronatu znajdowała się w pełnym toku swego rozwoju i obejmowała: organizowanie nowych a reorganizację dawniejszych Spółek (związanych przed powstaniem Patronatu krajowego), ułatwianie ich stosunków z różnymi władzami, pouczanie i kształcenie organów zawiadowczych Spółki w należytem wykonywaniu ich czynności, dostarczanie Spółkom funduszków obrotowych i wykonywanie nadzoru nad ich prawidłową działalnością. Przedstawienie tych czynności Wydziału krajowego w r. 1900 stanowić będzie pierwszą część niniejszego sprawozdania.

W drugiej zaś części tego sprawozdania mieszczą się ważniejsze fakta i szczegóły odnoszące się do rozwoju i działalności samych Spółek oszczędności i pożyczek, które były czynne już w ciągu 1900 r.

Wreszcie przedstawia Wydział krajowy w zakończeniu sprawozdania szczegóły dotyczące akcji Biura Patronatu w kierunku popierania Spółek rolniczych innych także także typów, jak kredytowe.

I. Działalność Patronatu.

1. Współdziałanie Patronatu przy zakładaniu Spółek.

Do dnia 22. grudnia 1899 r., na którym kończy się okres czasu objęty poprzednim sprawozdaniem, powstało przy współudziale Patronatu 17 nowych a zreorganizowanych zostało 5 dawniejszych Spółek; razem przyjęto do Patronatu 22 Spółek. Nadto pozostało w tym dniu do załatwienia 26 zgłoszeń (podań) wniesionych do Biura Patronatu o pomoc w zawiązaniu Spółki oszczędności i pożyczek pod opieką Wydziału krajowego. Następnie zaś aż po koniec 1900 r. wpłynęło 93 dalszych zgłoszeń, z których 21 pochodziło z zachodniej a 72 z wschodniej części kraju. Na ruch w kierunku zawiązywania Spółek Biuro Patronatu nie wywierało w ciągu 1900 r. bezpośrednio znacniejszego wpływu; propaganda ze strony Biura Patronatu ograniczyła się na udział jego delegatów w powiatowych zebraniach (we Lwowie z inicjatywy Wydziału powiatowego i Zarządu powiatowego Kółek rolniczych, w Jaśle za staraniem Zarządu powiatowego Kółek rolniczych i w Trembowli z inicjatywy Wydziału stowarzyszenia „Proświty“); zebrania te bowiem miały głównie na celu rozpowszechnienie między ludnością tych powiatów wiadomości o Spółkach i o poparciu tychże przez kraj. Zresztą zaś wszystkie wniesione zgłoszenia opierały się na zupełnie swobodnej inicjatywie miejscowych czynników. Z pomiędzy wniesionych podań w ciągu 1900 r. wpłynęło 58 w pierwszej a 35 w drugiej połowie roku.

O każdej projektowanej Spółce zasięgał Wydział krajowy przede wszystkim opinii właściwego Wydziału powiatowego. Nadto przed przyjęciem każdej Spółki do Patronatu badał kierownik Biura na miejscu warunki, wśród jakich się zawiązuje Spółka; w jego też obecności odbywało się ukonstytuowanie Spółki, nie przesądzające jeszcze o przyjęciu do Patronatu Wydziału krajowego. Zadanie i czynność delegata Patronatu nie ograniczały się przytem na samym obserwowaniu stosunków, zbieraniu informacyi i udzielaniu fachowych wskazówek i wyjaśnień, potrzebnych przy tworzeniu się Spółki; niejednokrotnie delegat wpływał nadto czynnie na pozyskanie dla Spółki osób, których współudział był pożądanym i bądź-to przysparzał Spółce zaufania, bądź sił inteligentnych lub zapobiegał jednostronnemu charakterowi i kierunkowi działania Spółki. Na żadnym założycielskim zebraniu nie zaniedbywał delegat Patronatu wyjaśnić całkiem stanowczo i dokładnie stosunku Spółki do Patronatu jakoteż znaczenia solidarnej poręki członków za Spółkę. Czuwał on także nad tem, aby różne stanowiska w składzie organów zawiadowczych i nadzorczych Spółki powierzone były w ręce osób odpowiednio do ich sprawowania uzdolnionych. Korzystał wreszcie delegat Patronatu ze sposobności, jaką nastęrczały te zazwyczaj dość liczne zebrania do tego, aby obudzić zrozumienie dla właściwego Spółkom Raiffeisena ducha i celu oraz zasad postępowania, na jakich się opierają. W ten zatem sposób interweniował w r. 1900 kierownik Biura Patronatu na 77 założycielskich lub walnych zebraniach Spółek, w których ogółem brało udział około 5200 osób (w przecięciu po 68 osób na jednym zebraniu).

Z pomiędzy 119 zgłoszeń o przyjęcie do Patronatu, wniesionych w r. 1900 i pozostałych z r. 1899, załatwił Wydział krajowy odmownie 17 podań; tyleż zgłoszeń cofnięto bądź to wskutek pisemnych wyjaśnień udzielonych przez Biuro Patronatu, bądź też wobec wykazanego na założycielskim zebraniu Spółki braku dostatecznych warunków, wymaganych przez Wydział krajowy od Spółek ubiegających się o przyjęcie do Patronatu; 58 nowozawianym i 6 zreorganizowanym Spółkom udzielił przyjęcia (lub przyrzeczenia przyjęcia) do Patronatu a pozostało jeszcze z końcem 1900 r. 21 podań do załatwienia w roku następnym.

Reorganizacja Spółek zawiązanych przed ustanowieniem Patronatu krajowego a ubiegających się o przyjęcie pod opiekę Wydziału krajowego polegała w 4 wypadkach przede wszystkim na zupełnym zastąpieniu pierwotnego statutu nowym, wydanym przez Patronat a w dwóch innych wypadkach, gdzie członkom reorganizowanych Spółek szczególniej zależało na utrzymaniu pierwotnego postanowienia o udziałach, zadowolniono się uzupełnieniem dawniejszego statutu postanowieniami o Patronacie (§. 74—76. statutu normalnego). Oprócz tego następowało przekształcenie administracyi Spółki dla zastosowania do przepisów wydanej dla Spółek instrukcyi administracyjnej.

Że akcja kraju dla popierania rozwoju i działalności Spółek Raiffeisena znalazła uznanie i sympatyczne przyjęcie u włościan, świadczy o tem między innymi tutaj

wspomnienia fakt utworzenia osobnej fundacji na cele miejscowej Spółki oszczędności i pożyczek pod Patronatem Wydziału krajowego. Mianowicie zaś ś. p. Iwan Wasyłyk, rolnik w Iwanikówce pod Stanisławowem, (w powiecie bohorodczańskim) przeznaczył 2000 koron na utworzenie w swej wiosce rodzinnej Spółki oszczędności i pożyczek pod Patronatem Wydziału krajowego i w obecności dwóch delegatów Wydziału powiatowego w Bohorodczanach zeznał na kilka dni przed śmiercią akt darowizny na rzecz projektowanej Spółki. Kwotę 1210 K. wręczył fundator w gotówce tymczasowemu komitetowi założycielskiemu Spółki, przekazując jej nadto swe pretensje do różnych dłużników w nominalnej wartości 790 K. Jakoż wkrótce potem zawiązała się Spółka oszczędności i pożyczek w Iwanikówce, którą Wydział krajowy po uporządkowaniu majątku fundacyjnego i wykształceniu kasyera na dwutygodniowym kursie nauki we Lwowie przyjął do swego Patronatu.

Z doliczeniem 22 Spółek zawiązanych lub zreorganizowanych jeszcze w 1899 r. należało do Patronatu Wydziału krajowego z końcem r. 1900 ogółem 86 Spółek oszczędności i pożyczek.

Nadto istnieje w kraju jeszcze 14 Spółek systemu Raiffeisena, zawiązanych przed ustanowieniem Patronatu i jedna później utworzona, które bądź nie podały się bądź też nie zostały przyjęte pod opiekę Wydziału krajowego.

Rejestrowanie sądowe Spółek nowozawiązanych lub zreorganizowanych odbywało się po największej części gładko i bez przeszkód. Podanie o zarejestrowanie każdej Spółki przygotowuje się wraz z niezbędnymi załącznikami w Biurze Patronatu a Spółka potrzebuje się tylko postarać o uwierzytelnienie sądowe lub notaryalne podpisów na podaniu i oryginalnym statucie. Tylko Sądy obwodowe w Stryju i Złoczowie stawiają trudności w rejestrowaniu spółek, każdy z tych sądów z innego powodu. Sąd stryjski odmówił trzem Spółkom zawiązanym w jego okręgu sądowym (w Lisowicach, Synowódku wyżnem i Perehińsku) zarejestrowania ze względów formalnej natury, uważając mianowicie obecność notaryusza lub delegata sądowego na założycielskim zebraniu Spółki za rzecz nieodzowną. Gdy c. k. Sąd krajowy wyższy we Lwowie zatwierdził odmowną uchwałę Sądu stryjskiego co do Spółki w Lisowicach, wniosła ta Spółka napisany przez Biuro Patronatu rekurs do najwyższego Trybunału w Wiedniu, który dotychczas nie został rozstrzygnięty. Także Sąd handlowy w Złoczowie stanął pierwotnie w sprawie zarejestrowania Spółki w Toporowie na podobnym stanowisku, jak Sąd Stryjski, atoli stanowisko to zmienił, uznawszy wniesione przeciw temu orzeczeniu odwołanie do Wyższego Sądu krajowego jako przedstawienie. Świeżo jednak tenże Sąd złoczowski odmówił zarejestrowania Spółek w Kalnem i Markopolu, upatrzawszy sprzeczność między postanowieniem statutu a ustawy co do kompletu potrzebnego do ważności walnego zebrania. Przeciw temu orzeczeniu wniosły obie Spółki rekurs do wyższego Sądu krajowego we Lwowie; sprzeczności bowiem między statutem normalnym a ustawą nie zauważył nietylko żaden inny Sąd handlowy lecz nawet tenże Sąd handlowy w Złoczowie przy poprzednim rejestrowaniu Spółek w Toporowie i Szczurowicach, których statuta zawierają postanowienie równobrzmiące z postanowieniem zaczepionem w statutach Spółek Kalne i Markopol.

Do końca 1900 r. uzyskało ogółem 69 Spółek sądowe zarejestrowanie a 63 Spółek rozpoczęło swe czynności przed upływem 1900 r. Reszta Spółek zawiązanych w tym roku została zarejestrowaną dopiero w pierwszych miesiącach 1901 r., z wyjątkiem wymienionych wyżej 5 Spółek, których sprawy są w rekursie i dwóch innych (Roźniatów i Strutyń w obwodzie Sądu stryjskiego), których zarejestrowanie zostało do rozstrzygnięcia rekursów wstrzymane.

O zarejestrowaniu Spółki dowiadywało się pierwotnie Biuro Patronatu z relacji samych Spółek, które były obowiązane przysyłać odpisy reskryptów sądowych. Ażeby uwolnić Spółki od niekonicznej pisaniny a utrzymywały w Biurze Patronatu rejestr Spółek oprzeć na urzędowych dokumentach, zwrócił się Wydział krajowy do Prezydów wyższych Sądów krajowych we Lwowie i w Krakowie z prośbą o wydanie zarządzenia, aby Sądy handlowe z urzędu przysyłały Biuru Patronatu odpisy reskryptów sądowych o wpisach do sądowego rejestru tych Spółek, które podług brzmienia swego statutu podlegają Patronatowi Wydziału krajowego. Prezydya obu Sądów apelacyjnych zawiadomiły już Wydział krajowy o przychylnem załatwieniu tego żądania i wydaniu odpowiednich zarządzeń.

Zarejestrowana Spółka otrzymuje uchwałą Wydziału krajowego definitywne przyjęcie do Patronatu i zasiłek na pokrycie kosztów założenia. Tym sposobem w ciągu r. 1900 wypłacił Wydział krajowy ogółem 56 zasiłków w łącznej kwocie 22.000 Koron.

2. Udzielanie informacji i krzewienie wiadomości zawodowych

Udzielanie informacji i krzewienie wiadomości zawodowych stanowiło bardzo znaczną część pracy i działalności Biura Patronatu w r. 1900. Przedewszystkiem wydany został nakładem Wydziału krajowego tak w polskim jak i w ruskim języku „Podręcznik dla spółek oszczędności i pożyczek systemu F. W. Raiffeisena.“ Książka ta składa się z 4 części, z których pierwsza (ogólna) przedstawia popularnie cele, zasady, organizację i sposób działania Spółek Raiffeisenowskich, jakoteż cel i środki utworzonego przez Sejm Patronatu; część druga (praktyczna) zawiera normalne statuta, pouczenie o zawiązywaniu i rejestrowaniu Spółek przy współdziałaniu Patronatu, instrukcje (administracyjną, rachunkową, o wykonywaniu Patronatu i o pożyczkach z funduszu krajowego dla Spółek) wreszcie objaśnienie przepisów podatkowych i skarbowych; w części trzeciej podane są wzory wszelkich podań, protokołów, dokumentów, ksiąg rachunkowych głównych i pomocniczych, zamknięć rocznych i bilansów, objaśnione i wypełnione przykładami; nakoniec część czwarta zawiera różne ustawy i rozporządzenia, przytoczone w całości albo ważniejszymi ustępami a mające zastosowanie do Spółek oszczędności i pożyczek. Cena 1 egzemplarza Podręcznika (obejmującego 321 stronic) w twardej oprawie ustanowioną została dla Spółek na 2 K. (koszt własny) a dla innych nabywców na 3 K.; część nakładu rozdzielił Wydział krajowy bezpłatnie. Każda Spółka otrzymuje w zasiłku 1 egzemplarz „Podręcznika“, ale znaczna część Spółek zaopatruje się w dwa a nawet więcej egzemplarzy, aby różnym organom Spółki ułatwić zapoznanie się z wykonywaniem czynności Spółki.

W drugiej połowie 1900 r., gdy już przeszło 60 Spółek należało do Patronatu Wydziału krajowego, rozpoczęło Biuro Patronatu nieperyodyczne wydawnictwo t. zw. Okólników. Nadano im formę i układ urzędowej gazetki dla Spółek. Treść ich stanowią przedewszystkiem ogłoszenia i komunikaty Biura Patronatu, artykuły zawierające przypomnienie różnych czynności i obowiązków organów Spółki, praktyczne wskazówki co do załatwienia rozmaitych spraw Spółki, ostrzeżenia przed możliwymi usterkami, na jakie np. zwróciły uwagę lustracje, wiadomości interesujące bezpośrednio wszystkie Spółki, wreszcie cyfrowe zestawienia obrotów kasowych lub inne szczegóły z działalności Spółek, mogące na inne oddziaływać zachęcająco. Okólniki wychodzą w miarę nagromadzonego materiału i potrzeby a rozsyłane są jedynie Spółkom patronackim i dziennikom; w ciągu 1900 r. wyszły trzy numery „Okólnika“

Przedewszystkiem jednak środkiem informacyjnym i pouczającym jest ożywiona korespondencja, jaką prowadzi ze Spółkami Biuro Patronatu, do którego spółki zwracają się z różnemi zapytaniami w wątpliwych kwestjach lub żądaniem rady w szczegółowych wypadkach.

Najważniejszym zaś środkiem kształcącym, mającym na celu przygotowanie uzdolnionych pracowników dla spółek, są „Praktyczne kursa nauki dla kasyerów i członków Zarządów Spółek oszczędności i pożyczek“. W r. 1900 odbyły się dwa takie kursa (to jest z porządku drugi i trzeci) a mianowicie w lipcu i grudniu, oba we Lwowie w gmachu sejmowym. Na kurs lipcowy zgłosiło się 61 kandydatów, uzyskało przyjęcie 22 a skończyło kurs 21 uczniów; na kurs grudniowy zgłosiło się 22 kandydatów, przyjęto 19 a ukończyło naukę 18; razem zgłosiło się 83 kandydatów, przyjęto 41, ukończyło naukę 39. Oprócz dwóch uczniów wszyscy zostali bądźto (przeważnie) kasyerami i rachmistrzami w Spółkach patronackich, bądź też (w mniejszej części) członkami Zarządu i Rady nadzorczej. Z jednej Spółki przyjmowano zwykle po jednym kandydacie szczególnie przez Spółkę zaleconym, niekiedy po dwóch kandydatów. Wszyscy niemal otrzymywali zasiłki na koszty podróży i utrzymania się, w czym doznawali nadto ułatwień przy pomocy Biura Patronatu; ogółem wypłacono tytułem zasiłków naukowych 39 uczniom kwotę 1882 K. 78 h. Nauka na każdym kursie odbywała się przez 11 dni po 6 godzin dziennie. Plan naukowy przytoczony w przeszłorocznym sprawozdaniu Wydziału krajowego uległ nieznacznej tylko zmianie przez zwiększenie ilości godzin na ćwiczenia w rachunkowości. Nauki na obu kursach udzielali kierownik i lustrator Biura Patronatu. W dwunastym dniu każdego kursu odbywał się egzamin w obecności członka Wydziału krajowego, p. Mieczysława Onyszkiewicza; z odbytego kursu otrzymują uczniowie świadectwa. Przebieg tych kursów stwierdził, że włościanom, którzy dostarczali głównego kontyngentu uczniów, nie brak tej inteligencji i uzdolnienia, jakie są potrzebne do należytego przy-

swojenia sobie wiadomości udzielanych na kursie a wystarczających do porządnego załatwiania wszystkich czynności w Spółce; materiał uczniów na kursie grudniowym był jednak przeciętnie słabszy niż na kursie lipcowym. Dodać wreszcie wypada, że uczniowie wynoszą z kursu nietylko formalne przygotowanie do pracy w Spółce, ale zarazem wychodzą zwyczajnie z rozszerzonym widnokregiem myśli i podniesionym nastrojem moralnym, przejęci uszlachetniającą ideą Spółek Raiffeisenowskich.

Tym sposobem więcej niż połowa czynnych do tego czasu Spółek patronackich ma na stanowiskach kasyerów lub członków Zarządu pracowników wykształconych na kursach a działających w przeważnej części skutecznie i pożytecznie, jak tego dowodzą późniejsze lustracje i korespondencja prowadzona z Biurem Patronatu.

3. *Pośrednictwo w stosunkach Spółek z władzami.*

Pośrednictwo to wykonywa Biuro Patronatu w ten sposób, żeby o ile możności oszczędzić Spółce pisaniny i zachodu. Dlatego w razie potrzeby dostarcza się Spółce gotowych podań albo przez bezpośrednie interweniowanie u władzy wpływa na przyspieszenie lub pomyślnie załatwienie sprawy. Najczęstsze stosunki ma Spółka z władzami sądownymi a szczególnie z władzami skarbowymi.

Stosunki z władzami sądownymi odnosiły się do tego czasu prawie wyłącznie do wpisów Spółek lub zmiany statutu albo Zarządu do sądowego rejestru stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych. Jak czynność rejestrowania nowozawiązanych Spółek ułatwiał Binro Patronatu, było już wyżej nadmienione; podobnie postępuje się przy późniejszych wpisach do rejestru. Zarazem starał się Wydział krajowy ochronić Spółki przed zbyt dużymi kosztami przy ogłaszaniu publicznem wpisów do rejestru. Spowodowany mianowicie dwoma wypadkami nieuzasadnionego ogłaszania tych wpisów nietylko w urzędowej „Gazecie lwowskiej“ ale także w „Wiener Zeitung“, wniósł Wydział krajowy odpowiednie przedstawienie do Prezydów wyższych c. k. Sądów krajowych we Lwowie i w Krakowie (w odezwach: z d. 19. listopada 1900 r. L. W. 78.122 i z d. 15. stycznia 1901 L. W. 3.723). Odpowiedzi udzielone przez Prezydium wyższego c. k. Sądu krajowego w Krakowie (z dnia 12. lutego 1901 L. Prez. $\frac{1705}{30/1}$) a przez Prezydium c. k. Sądu wyższego we Lwowie z d. 7. marca 1901 r. L. 1175/pr., są rekojmia, że wszystkie Sądy handlowe w rejonie krakowskim i lwowskim apelacyjnym będą ogłaszały swoje edykty dotyczące rejestru Spółek jednorazowo w jednym tylko czasopiśmie i to w najkrótszej formie a więc z największą oszczędnością kosztów.

Stosunki z władzami skarbowymi dotyczą, przedewszystkiem uzyskania od c. k. kraj. Dyrekcyi skarbowej we Lwowie — osobno dla każdej Spółki — orzeczenia, na podstawie którego przysługują Spółce ulgi należyciowe podług ustaw z 1. czerwca 1889 i z 11. czerwca 1894 a to tem bardziej, że orzeczenie takie pociąga za sobą w myśl ustawy podatkowej z r. 1896 także zupełne uwolnienie od podatku zarobkowego. Korzystanie z tych wszystkich ulg w ciężarach publicznych rozpoczyna się jednak dopiero z chwilą otrzymania orzeczenia władzy skarbowej, że Spółka zastosowała się w swoim urządzeniu do warunków wymaganych przez ustawę. Gdy zaś ulgi należyciowe polegają głównie na używaniu przy skryptach dłużnych stempli podług skali I. jednorazowo bez wziędu na ilość ręczyeli, przeto całkiem naturalnem jest życzenie każdej Spółki, aby jaknajrychlej owo orzeczenie władzy skarbowej uzyskać i dlatego uciekają się do interwencji Biura patronatu. Z uznaniem podnieść tutaj wypada, że kraj. Dyrekcyja skarbu, idąc z całą gotowością na rękę akcji Patronatu, czyni wszystko, co jest możliwem, aby szybkie załatwienie wnoszonych podań spowodować. Pouczyła więc podwładne organa, jak mają postępować, wezwała do bezzwłocznego przedkładania sobie podań przez Spółkę wnoszonych, zaopatrzyła w osobne gotowe formularze na kataster Spółek patronackich, jaki dyrekcyje okręgów skarbowych, jako władze lokalne, są obowiązane przedkładać razem z podaniem Spółki o przyznaniu ulg, wreszcie o wydanem orzeczeniu zawiadamia kraj. Dyrekcyja skarbu bezwłocznie także Biuro Patronatu. Pomimo tego zazwyczaj potrzeba paru miesięcy czasu, zanim Spółka po wniesieniu podania otrzyma orzeczenie o przyznaniu ulg należyciowych, tymczasem zaś musi używać na skryptach stempli podług drugiej skali stempłowej i to podwójnie (od dłużnika i od ręczyeli). Wina tego tkwi w zadaleko posuniętej formalistyce biurokratycznej wykonawczego rozporządzenia ministeryalnego do wspomnianych ustaw skarbowych. Rozporządzenie to bowiem wymaga, ażeby Spółka dopiero po swoim zarejestrowaniu wniosła podanie o ulgi należyciowe do krajowej Dy-

rekeyi skarbu za pośrednictwem właściwej Dyrekcyi okręgu skarbowego; w tej samej drodze otrzymuje Spółka odpowiedź. Tymczasem nie ma powodu, dlaczego Spółka, zwłaszcza zawiązana na podstawie normalnego statutu, nie miałaby przed swoim zarejestrowaniem wnosić równocześnie z podaniem do Sądu o zarejestrowanie, także podania do władz skarbowych o przyznanie ulg należnościowych i uzyskać ich przyznanie w danym razie przed sądownym zarejestrowaniem lecz pod warunkiem, że przed zrobieniem użytku z tych ulg obowiązana jest przesłać władzy skarbowej odpis reskryptu sądowego o zarejestrowaniu. Skoro są przez ustawy przyznane ulgi należnościowe, powinna Spółka mieć możność korzystania z nich zaraz przy rozpoczęciu swoich czynności.

Inny znów rodzaj należności skarbowych jest dla Spółek uciążliwy nie tyle z powodu ich wysokości, jak raczej z powodu manipulacji połączonej z opłacaniem tych należności. Spółki mianowicie są obowiązane opłacać należności bezpośrednio obliczane podług pierwszej skali stempłowej od wpłaconych udziałów, od zwracanych udziałów i od wypłacanej dywidendy a 20/0 od procentów wypłacanych w rachunku bieżącym, do czego nie należą procenta od wkładek na książeczki oszczędności. W Spółkach Raiffeisenowskich udziały są nie wysokie i częstokroć wpłacane ratami półrocznymi po 1 koronie dywidendy najczęściej się nie wypłaca albo tylko znikome kwoty a rachunku bieżącego w ścisłym tego słowa znaczeniu nie prowadzi się a w każdym razie wypłacane z tego tytułu procenta są całkiem nieznaczne. Wobec tego należności skarbowe z powyższych tytułów redukują się do minimalnych kwot, zazwyczaj nie przekraczających 1 korony. Ażeby jednak obowiązkowi uiszczenia tych opłat zadość uczynić, muszą spółki podług wymagań ustawy prowadzić osobną w tym celu książkę (Dziennik bezpośrednich należności) i przedkładać Urzędowi podatkowemu przy płaceniu tych należności dwa odpisy z tego Dziennika jakoteż kontrakwit. Kraj. Dyrekcyja skarbu znowu jaknajdalej poszła w ułatwieniach dla Spółek patronackich, albowiem na przedstawienie Biura Patronatu wydała rozporządzenie (z dnia 9. marca 1900 L. 26.647), według którego Spółki przyjeżdżące do Patronatu obowiązane są tylko raz na rok i to w ciągu pierwszych 7 miesięcy następnego roku opłacać za rok poprzedni należności skarbowe (zamiast półrocznie w styczniu i lipcu każdego roku). Złe tkwi jednak w samej ustawie z d. 21. maja 1873 r. Dz. u. p. Nr. 87. Nie ma celu wymagać od Spółek uiszczenia skarbowi państwa tak nieznacznych należności, że ściąganie ich przez organa skarbowe kosztuje z pewnością więcej, niż dochód z nich pochodzący, nie mówiąc już o utrudnieniu administracyi i zabordzie dla Spółek, któreby się chętnie i z pożytkiem uwolniły od tego bogdajby kosztem wyższego nawet od tych należności wydatku.

Niejednokrotnie też udzielało Biuro Patronatu pomocy Spółkom w sprawie należności ekwiwalentowych, zeznań do podatku zarobkowego, wymierzanych kar stempłowych i t. p. Z powodu wymierzenia kary stempłowej za nieostemplowanie oryginalnego statutu jako załącznika do podania o zarejestrowanie Spółki, wywołało Biuro Patronatu wniesieniem (przez Spółkę w Brzeziu) nieuwzględnionego w niższej instancyi rekursu orzeczenie zasadnicze c. k. Ministerstwa skarbu z dnia 15. lutego 1901 L. 5846, że ten załącznik nie podlega ostemplowaniu.

W ogólności stwierdzić można, że już sam fakt roztoczenia opieki nad Spółkami oszczędności i pożyczek przez Wydział krajowy wywołuje względniejsze i życzliwsze traktowanie tych Spółek przez inne władze publiczne. Jeżeli zaś trafiają się jeszcze w niższych instancjach wypadki niewłaściwego stosowania ustaw, zbytecznego żądania wyjaśnień i niepotrzebnego narażania Spółki na uciążliwą dla jej Zarządu pisaninę, to tłumaczy się to poniekąd nowością sprawy i niedostateczną znajomością przepisów przedtem rzadko albo inaczej stosowanych. Skoro wszakże władze wyższe okazują dla Spółek patronackich rzeczywistą życzliwość a popierając akcyę Wydziału krajowego, wpływają pouczająco na podwładne sobie organa, nie można wątpić, że to samo rozumienie rzeczy, jakie się spotyka u wyższych instancyj, rozpowszechni się także w praktyce władz niższych i Spółkom ułatwi spełnianie ich właściwego zadania.

4. Dostarczanie Spółkom książek i formularzy.

Przeważna część potrzebnych Spółkom książek rachunkowych i formularzy wydana została już w ciągu 1899. W r. 1900 nastąpiło tylko skompletowanie tego wydawnictwa nowymi formularzami (indeksy, terminatka, druki do zamknięć rachunkowych

i bilansów, na sprawozdania z czynności i t. p.) Dostarczanie tych książek i formularzy przeprowadzane jest w własnej administracji przez Biuro Patronatu, które ułatwia także ostemplowanie książek i przygotowuje je całkiem do użytku. Wydany też został cennik tych druków i książek, które Spółki otrzymują po własnym koszcie wydawnictwa. W ciągu r. 1900 wykonało Biuro Patronatu 286 ekspedycji druków i książek dla Spółek a stosunki z tytułu usług w tym kierunku świadczonych Spółkom przez Patronat coraz bardziej się ożywiają.

5. Fundusz pożyczkowy dla Spółek.

Utworzony przez Wys. Sejm uchwałami z dnia 16. marca 1899 „Fundusz pożyczkowy dla Spółek oszczędności i pożyczek“ wzrósł z dotacji budżetowych w r. 1899 i 1900 (po 40.000 K.) z końcem r. 1900 do kwoty 80.000 K. oprócz narosłych od lokacyi w Banku krajowym procentów. Udzielanie z tego funduszu pożyczek dla Spółek przyjętych do Patronatu rozpoczęło się w styczniu 1900 r., do końca zaś tego roku udzielił Wydział krajowy 47 Spółkom 57 pożyczek w ogólnej kwocie 196.000 K., a mianowicie otrzymały Spółki:

1.	Brzezcie	.	.	.	3.000	Koron
2.	Ostrów	.	.	.	4.000	„
3.	Tęgoborza	.	.	.	4.000	„
4.	Hussaków	.	.	.	4.000	„
	„	II. poż.	.	.	4.000	„
5.	Żegocina	.	.	.	4.000	„
6.	Radochońce	.	.	.	4.000	„
7.	Wielowieś	.	.	.	4.000	„
	„	II. poż.	.	.	2.000	„
8.	Toporów	.	.	.	4.000	„
9.	Żukowica	.	.	.	4.000	„
10.	Wiązownica	.	.	.	4.000	„
11.	Trzciana	.	.	.	4.000	„
	„	II. poż.	.	.	2.000	„
12.	Krasna	.	.	.	4.000	„
	„	II. poż.	.	.	2.000	„
13.	Macoszyn	.	.	.	2.000	„
	„	II. poż.	.	.	2.000	„
14.	Bieńkówka	.	.	.	4.000	„
15.	Ryczów	.	.	.	4.000	„
16.	Łoszniów	.	.	.	3.000	„
	„	II. poż.	.	.	3.000	„
17.	Wyszatyce	.	.	.	2.000	„
	„	II. poż.	.	.	2.000	„
18.	Szówsko	.	.	.	4.000	„
19.	Kamienica	.	.	.	4.000	„
20.	Szczurowica wyżna	.	.	.	2.000	„
21.	Rabka	.	.	.	4.000	„
22.	Niegowić	.	.	.	4.000	„
23.	Rumno	.	.	.	4.000	„
24.	Szczurowice	.	.	.	2.000	„
25.	Jezupól	.	.	.	4.000	„
26.	Łącko	.	.	.	4.000	„
27.	Liszki	.	.	.	4.000	„
28.	Korczyzna	.	.	.	4.000	„
29.	Subotów	.	.	.	2.000	„
	„	II. poż.	.	.	2.000	„
30.	Felsztyn	.	.	.	4.000	„
31.	Stupnica	.	.	.	4.000	„
32.	Muszyna	.	.	.	4.000	„
33.	Borynia	.	.	.	2.000	„

Do przeniesienia 137.000 Koron

Z przeniesienia 137.000 Koron

34.	Kurzany	.	.	.	2.000	„
35.	Janów	.	.	.	4.000	„
36.	Halicz	.	.	.	4.000	„
	„	II. poz.	.	.	4.000	„
37.	Jaryczów Stary	.	.	.	4.000	„
38.	Bereźnica szlach.	.	.	.	4.000	„
39.	Bożyków	.	.	.	4.000	„
40.	Suchodół	.	.	.	2.000	„
41.	Zgłobień	.	.	.	4.000	„
42.	Wesoła	.	.	.	4.000	„
43.	Jordanów	.	.	.	4.000	„
	„	II poz.	.	.	4.000	„
44.	Magierów	.	.	.	4.000	„
45.	Błozew górna	.	.	.	4.000	„
46.	Kamionka str.	.	.	.	3.000	„
47.	Radomyśl	.	.	.	4.000	„

Razem 196.000 Koron,

z czego 3 pożyczki w kwocie 11.000 Koron wypłacone zostały w r. 1901 a wypłaty dokonane w r. 1900 wynosiły K. 185.000.

Ponieważ własne zasoby funduszu pożyczkowego wynosiły tylko 80.000 K., przeto reszta z kwoty udzielonych pożyczek t. j. 116.000 K. wypłaconą została z zaliczek udzielanych w tym celu na rachunek funduszu pożyczkowego przez Bank krajowy na podstawie odnośnego upoważnienia zawartego w uchwałach Wys. Sejmu z dnia 16. marca 1899. Tylko kilka Spółek nie korzystało wcale z krajowego funduszu pożyczkowego; najczęściej Spółka zaraz przy rozpoczęciu swojej działalności stara się o pożyczkę z funduszu Patronatu. Dotychczas trzymał się jednej Wydział krajowy zasady, aby Spółce chociażby znaczniejszej nie przyznawać na razie wyższej pożyczki nad 4.000 K. W wyjątkowych wypadkach udzielał jednak Wydział krajowy tej samej Spółce drugiej pożyczki, także najwyżej do 4.000 K. ale zawsze pod warunkiem, iż lustracya przeprowadzona przez Biuro Patronatu stwierdziła rzeczywście pilną potrzebę znaczniejszego zasilenia funduszu Spółki i wzorowe w niej gospodarstwo. Spłata pożyczek z funduszu Patronatu rozkładaną bywa zwyczajnie na 5 lat w ratach rocznych albo półrocznych; pierwsza rata — nawet przy półrocznych zresztą terminach — ustanawiana bywa w rok od daty skryptu; wskutek tego spłata pożyczek zaciąganych w krajowym funduszu pożyczkowym rozpoczęła się dopiero w styczniu b. r. i dotychczas odbywa się z zupełną punktualnością.

Przyjmując do wiadomości poprzednie sprawozdanie Wydziału krajowego o wykonywaniu Patronatu, uchwalił Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 10. kwietnia 1900, że pożyczki udzielane Spółkom z krajowego funduszu pożyczkowego mają być wypłacane na podstawie skryptów dłużnych zeznanych w formie aktu notaryalnego, Wydział krajowy zastosował się do tej uchwały.

Udzielanie pożyczek umarzanych ratami w terminach z góry oznaczonych uważa jednak Wydział krajowy tylko za częściową pomoc dla Spółek, która nie daje im jeszcze tego oparcia bezpiecznego o patronacki fundusz pożyczkowy, jakie byłoby tym Spółkom rzeczywiście potrzebne. Coraz bowiem żywotniejszą staje się dla Spółek sprawa uregulowania przyływu i odpływu gotówki tak, ażeby chwilowy nadmiar mogła Spółka bezpiecznie, łatwo a bez straty i obciążenia kosztów administracyjnych lokować a chwilowy brak nawet ponad własną lokacyę doraźnie zaspokajać. Zdarzają się bowiem już obecnie nierzadko wypadki nagromadzenia się znaczniejszych a na razie zbędnych zapasów pieniężnych w kasie Spółki. Lokacya tych zapasów kasowych jest dziś dla Spółek utrudnioną, gdyż pobliskie instytucye finansowe bądźto nie dają dostatecznego bezpieczeństwa bądź nie są w stanie doraźnie wypłacać znaczniejszych kwot albo przyznają zbyt niskie oprocentowanie lokacyi. Ten ostatni wzgląd jest także przeszkodą w lokowaniu zapasów kasowych w Banku krajowym, który nadto nie należy do obrotu kleringowego pocztowej kasy oszczędności i dlatego z wynikającego stąd udogodnienia nie mogłyby Spółki korzystać w stosunku z Bankiem krajowym. Stopa procentowa 4⁰/₁₀₀ od lokacyj nie może naszym Spółkom wystarczyć dlatego, że od wkładek oszczędności stanowiących głównie źródło funduszu, muszą płacić najmniej 4¹/₂⁰/₁₀₀, więc lokując zapasy na 4⁰/₁₀₀, ponosiłyby

straty tem dotkliwsze, iż różnica między procentem pobieranym przez Spółki od pożyczek a płaconym od wkładek wynosi już z wszelkimi dodatkami najwyżej $1\frac{1}{2}\%$ i wymaga oszczędnej gospodarki, jeżeli z tego dochodu mają być pokryte wszystkie wydatki administracyjne, opłaconą dywidenda od udziałów i pozostać zysk na dotację tak ważnego w spółkach Raiffeisenowskich funduszu rezerwowego. Tem usprawiedliwa się mimo-wolna w tych warunkach dążność Zarządów do jaknajszybszego ulokowania zapasów kasowych w znaczniejszych także pożyczkach udzielanych przez Spółkę członkom. Coraz częściej szukają także Spółki w Biurze Patronatu rady i pośrednictwa co do lokacyi swoich zapasów kasowych. Biuro daje wówczas wskazówki, w których Spółkach można розміścić jako wkładki oszczędności w mniejszych kwotach zapasy kasowe danej Spółki. Ale także pośrednictwo jest niedogodne i częstokroć nie prowadzi do celu. Lokacje zaś w Banku krajowym ograniczają się dotychczas na chwilowe pozostawienie w Banku krajowym części pożyczki podjętej z funduszu Patronatu i to tylko wtenczas, jeżeli Spółka otrzymała tę pożyczkę na 4% .

Z drugiej zaś strony ważną jest rzeczą, aby Spółka w razie wypowiedzenia jej liczniejszych lub wyższych wkładek mogła doraźnie na krótki czas zasilić się w potrzebne fundusze. Dziś z obawy przed trudnościami w razie wypowiedzenia wkładek oszczędności trzymają niektóre ostrożniejsze Spółki znaczniejsze zapasy gotówki w swojej kasie albo z obawy, iż na termin płatności raty zaciągniętej pożyczki mogą nie mieć pod ręką dostatecznej gotówki do rozporządzenia, przedwczasnie ją zbierają i zatrzymują lub niekiedy nawet z tego właśnie powodu przed właściwym terminem płacą ratę pożyczki. Także wypłata pożyczek przynanych członkom przez Spółkę odwleka się niekiedy poza termin właściwego zapotrzebowania częstokroć tylko dlatego, że Spółka chwilowo nie rozporządza gotówką i musi czekać na wpłatę rat lub nowych wkładek. Zdarza się również, iż Spółki radzą sobie w podobnych wypadkach przez zaciągnięcie chwilowych ale korzystniejszych i niedogodnych pożyczek.

Usunięcie zatem tych ważnych a podwójnych przeszkód w prawidłowym obrocie funduszu i rozwoju działalności Spółek uważa Wydział krajowy za jedno z pilniejszych i najbliższych zadań swoich w dalszej akcji Patronatu i starać się będzie o spełnienie tego zadania przy pomocy Banku krajowego oraz środków i upoważnień już przez Wy-soki Sejm udzielonych Patronatowi. Tworzenie bowiem centralnej kasy dla Spółek, jako instytucyi odrębnej na wzór podobnych instytucyj w innych krajach, uważa Wydział krajowy jeżeli nie za zbytczesne to w każdym razie jako przedwczesne. Zadanie to bowiem może być tymczasowo przynajmniej rozwiązane w ten sposób, że Bank krajowy utworzyłby Wydziałowi krajowemu, jako Patronowi Spółek, osobny rachunek bieżący. Wszelkie lokacje zapasów pieniężnych wpłacane przez Spółki wpływałyby na rachunek bieżący Patronatu w Banku krajowym i byłyby przez Bank Patronatowi a przez Patronat równo-cześnie odnośnym Spółkom oprocentowane na razie na $4\frac{1}{2}\%$ przesyłane. Natomiast Patronat otwierałby Spółkom swoim — niezależnie od pożyczek udzielanych na spłatę w terminach stale z góry oznaczonych — kredyt w rachunku bieżącym do wysokości z góry — dla każdej Spółki z osobna, przez Wydział krajowy ustanowionej a na razie po 5% oprocentowany.

Zysk surowy z fruktyfikacyi zapasów kasowych, lokowanych przez Spółki na rachunek Patronatu stanowiłby wynagrodzenie Banku krajowego w zamian za przyznanie wyższego nieco (o $\frac{1}{2}\%$), aniżeli zwykle, oprocentowania wpływów lokacyjnych od Spółek.

Wtenczas dopiero kredytowa pomoc Patronatu dla Spółek byłaby wszechstronną i skuteczną, działalność Spółek utykająca na przedstawionych wyżej a coraz częściej i dotkliwiej odczuwanych trudnościach rozwinęłaby się swobodniej a bezpieczniej i wzmo-cniłyby się węzły łączące Spółkę z Patronatem. Dopiero po rozwiązaniu tego zadania byłoby możliwym wywarcie skutecznego wpływu na uregulowanie stopy procentowej od wkładek oszczędności i od udzielanych pożyczek, a więc na udoskonalenie warunków osobistego kredytu rolniczego w Spółkach.

6. Wykonywanie nadzoru nad Spółkami.

Na zorganizowanie i należyte wykonywanie nadzoru nad Spółkami położył Wydział krajowy nacisk odpowiedni do ważności tego zadania swego w podjętej przez kraj akcyi. W ciągu r. 1900 służyły temu celowi przedewszystkiem lustracye przeprowadzane

przez Biuro Patronatu, kwartalne sprawozdania z obrotów kasowych nadsyłane przez Spółki obowiązkowo i sprawdzanie rocznych zamknięć rachunkowych i bilansów przez Biuro patronackie. Zanim Biuro patronatu rozpoczęło przeprowadzać lustracje, został sposób ich wykonywania dokładnie obmyślany i przygotowany. Przedewszystkiem Wydział krajowy wydał „Instrukcyę o wykonywaniu lustracji w Spółkach oszczędności i pożyczek“ (z daty 8 maja 1900 r. L. 30909 — alleg. I. do niniejszego sprawozdania). Za zasadę przyjął w niej Wydział krajowy obowiązek Biura Patronatu przeprowadzania przynajmniej raz raz na rok dokładnej lustracji każdej Spółki należącej do patronatu a w miarę potrzeby i o ile możności nawet częściej. Tak całkowitej (normalnej) lustracji jest zresztą uregulowany formularzem protokołu lustracyjnego, ujętym w pytania; pytania zaś są tak zestawione, aby lustracya, chcąc dać na wszystkie pytania odpowiedzi zwięzłe ale wyraźne, musiała wniknąć w całe gospodarstwo Spółki i dawała rękojmię możliwie dokładnego zbadania rzeczywistego stanu Spółki. Szczególniejszy nacisk kładzie się przy lustracjach na to, czy klucze od kasy są podług instrukcyi rozdzielone, czy wpłata i wypłata pieniędzy odbywa się zawsze prawidłowo na podstawie asygnat podpisanych przez przełożonego Zarządu, czy wynikająca z sprawdzonego rachunku kasowego gotówka rzeczywiście znajduje się w kasie i czy spłata pożyczek odbywa się regularnie. Prócz zwyczajnych lustracji odbywają się nadzwyczajne, mające specjalny cel, bądź informacyjny, bądź usunięcia nieporozumień, wywarca stosownego wpływu na zmiany w składzie Zarządu, w osobie kasyera lub w Radzie nadzorczej i t. p. Z wyjątkiem lustracji nadzwyczajnych, wymagających poprzedniego przygotowania ze strony Spółki, zresztą wszystkie lustracje odbywają się niespodziewanie, bez poprzedniego zawiadomienia. Protokół z lustracji spisuje się odrazu w dwóch egzemplarzach, z których jeden otrzymuje Spółka a drugi zostaje w aktach Biura Patronatu. Do protokołu dla Biura dołącza lustrujący zazwyczaj swoje sprawozdanie, które mieści w sobie spostrzeżenia lub fakta nie należące do protokołu. Na podstawie protokołu i sprawozdania z lustracji wysyła Biuro Patronatu do Spółki pismo, zawierające zestawienie wyników lustracji i szczegółowe zażyczenia (instrukcyje), jakie się okazały potrzebnymi wskutek przeprowadzonej lustracji. Każda zaś następną lustracya zaczyna się od stwierdzenia, czy zarządzenia wskutek poprzedniej lustracji wydane, zostały wykonane; w razie potrzeby zarząd lub Rada nadzorcza Spółki bywa zobowiązana do złożenia w oznaczonym terminie sprawozdania o wykonaniu wydanych zarządzeń. Oczywiście wiele usterek usuwa się już w czasie lustracji doraźnie.

W ciągu r. 1900 zostały zlustrowane następujące Spółki:

Wesoła (3 razy), Dobra (2 razy), Nowe Miasto, Gawłuszowice, Muszyna, Łukowica, Radochońce, Gdów, Zgłobień, Ostrów (2 razy), Toporów (2 razy), Żegocina, Brzezie, Trzciana, Wielowieś, Hussaków, Tęgoborza (2 razy), Szczyrzyc (2 razy), Zameczek, Macoszyn (2 razy), Krasna 3 razy), Porąbka uszewska, Uście solne, Niegowić, Rabka, Wielopole skrzyńskie, Korczyna, Rumno, Łoszniów, Szówsko, Wiązownica, Wyszatyce, Szymbark, Kamienica, Łącko, Szczawnica, Bieńkówka, Liszki, Ryczów, Szczurowice, Suchodół, Kryłos, Subotów, Janów, Bożyków, Felsztyn, Borynia, Jordanów, Halicz, Iwanikówka, Jaryczów stary.

Razem tedy przeprowadzono w ciągu 1900 r. 61 lustracji w 51 Spółkach; kierownik biura (Dr. Stefczyk) przeprowadził 29 lustracji, lustrator (Pietruszewicz) 25 a wspólnie 7 lustracji.

Ogólne wyniki spostrzeżeń opartych głównie na przeprowadzonych lustracjach a dotyczących administracji w Spółkach dadzą się streścić w następujący sposób: Nieuczciwość nie można żadnej Spółce zarzucić w postępowaniu jej organów i to zarówno w Spółkach zawiązanych już z współudziałem Patronatu, jak i w dawniejszych, które następnie zostały do Patronatu przyjęte.

W jednej Spółce dawniej zawiązanej, odpisano przy regulowaniu jej czynności wskutek przyjęcia do Patronatu, stratę na dłużnikach w kwocie 19 K. 24 h., mimo to zysk Spółki tej za ostatni rok (1900) wynosi 420 K. 45 h. a fundusz rezerwowy 97 K. 72 h., administracya zaś tej Spółki jest od chwili przyjęcia do Patronatu przezorną i całkiem prawidłową. Zresztą żadna Spółka lustrwana nie poniosła strat, ani podług wyników lustracji nie była zagrożoną stratami na dłużnikach.

Energiczniejsze wkroczenie biura Patronatu okazało się potrzebnem w jednym wypadku z powodu samowolnego postępowania przełożonego Zarządu i kasyera, przekraczania statutu oraz wydanych przez Patronat instrukcyi i wynikłych wskutek tego seysyj z innymi członkami Zarządu i Radą nadzorczą Spółki. Biuro spowodowało ustąpienie

i nowy wybór przełożonego i kasyera i uregulowało zmienioną administrację Spółki, która obecnie (od 9 miesięcy) należy do wzorowo prowadzonych.

Jedna ze Spółek należących do Patronatu zanadto forsownie starała się o zwiększenie "swoich" obrotów i funduszków, przyjmując zbyt wysokie i trudne wobec swoich wierzycieli zobowiązania. Biuro Patronatu powstrzymało to nie dosyć przezorne postępowanie, wprowadzając Spółkę na drogę spokojnego i naturalnego rozwoju; Spółka ta zresztą nie ma strat żadnych, owszem kilkanaście koron w funduszu rezerwowym i czysty zysk za r. 1900 około 100 K.

Lekkomyślnie podniecony pomiędzy członkami dwóch innych Spółek antagonizm polityczno-narodowościowy wywołał w jednej z nich zaraz w początkach zastój w rozwoju, w drugiej zaś Spółce utrudnił jej rozwój, ponieważ Wydział krajowy całkiem wstrzymać się musiał z zasilaniem jednej Spółki w potrzebne jej fundusze a w drugim wypadku pomoc swą ograniczył.

Wszystkie inne usterki zdarzające się i przez lustrację stwierdzone, należy sprowadzić do braku dostatecznej wprawy i umiejętności w załatwianiu różnych czynności manipulacyjnych i rachunkowych, albo też — całkiem rzadko — do zaniedbania lub niedostatecznej staranności ze strony kasyera albo przełożonego Zarządu i Rady nadzorczej. Usterki te polegają mianowicie na wadliwym niekiedy wypełnianiu lub podpisywaniu skryptów, deklaracji i innych dokumentów, na zaległościach w kontowaniu ksiąg, zwłaszcza mających drugorzędne znaczenie, na pomyłkach w przenoszeniu pozycji, nienależycem obliczaniu procentów, niedokładnem prowadzeniu protokołów z posiedzeń Zarządu lub Rady nadzorczej, albo na niedostatecznem ze strony Rady nadzorczej wglądaniu w czynności Spółki.

Wspominając wszakże dla dokładności i z obowiązku o tych usterekach i niedostatkach, nie może Wydział krajowy pominąć dodatnich stron w gospodarce Kółek lustrowanych tem bardziej, że te dodatnie fakta i szczegóły całkiem stanowczo przeważają w sprawozdaniach i protokołach lustracyjnych i — jak Wydział krajowy sądzi — uprawniają do wypowiedzenia twierdzenia, że Spółki zostające pod Patronatem Wydziału krajowego znajdują się na drodze normalnego rozwoju opartego o prawidłową wewnętrzną gospodarkę.

Przedewszystkiem nie należą do rzadkich wyjątków Spółki patronackie, których administracja może być nazwana wprost wzorową, albowiem odznacza się roztropnem a ściśłem przestrzeganiem przepisów, statutu i instrukcyj, dokładnością i starannością w załatwianiu nie tylko głównych czynności i prowadzeniu najważniejszych ksiąg ale także i w szczegółach mniejszego znaczenia i w ksiązkach pomocniczych; tam wszystkie organa Spółki spełniają należycie swoje zadanie i wzajemnie się wspierają a rezultatem lustracji jest wyrażenie rzetelnego uznania dla kierowników Spółki i zachęcenie ich do wytrwania w chlubnej pracy.

Drugą kategorię stanowi zastęp bardzo dobrych Spółek, gdzie usterki dotyczą szczegółów mniejszej wagi, wynikają z niewiedomości a przytem są nieliczne i prawie giną wobec dbałości i staranności w tem wszystkim, od czego głównie zależy prawidłowy tok w czynnościach Spółki.

Najliczniejszą jest grupa „dobrych“ Spółek; w nich usterki drugorzędного znaczenia zdarzają się częściej, ale nie ma zaniedbania i nieładu a nie brak w rzeczach głównych staranności i dbałości o całość i bezpieczeństwo i rozwój Spółki przynajmniej ze strony Zarządu i kasyera, podczas gdy wykonywanie obowiązków przez Radę nadzorczą jest niezupełnie zadowalniające.

Są wreszcie takie spółki, których gospodarkę w porównaniu z resztą spółek naważby można tylko „dostateczną“ — albo „mierną“, gdzie uchybienia dotyczą już nie tylko szczegółów mniejszej wagi, ale także ważniejszych, gdzie zdarza się świadome przekraczanie niektórych przepisów, chociaż w dobrej dla Spółki intencji a Rada nadzorcza: mało się interesuje Spółką, atoli to, co jest najważniejszem, mianowicie rachunek kasy, wkładki oszczędności i pożyczek oraz spis członków jest przecież dosyć starannie prowadzonym.

Gdybyśmy tedy rozklasyfikowali podług tych stopni 51 Spółek zlustrowanych w ciągu r. 1900, to niezbyt pobłażliwie oceniając, wypadłoby podzielić je w ten sposób

7 wzorowych

9 bardzo dobrych

27 dobrych
7 dostatecznych
1 w zastoju.

Oczywiście baczość Biura Patronatu zwraca się szczególnie na Spółki z dostatecznym tylko gospodarstwem, ażeby je ulepszyć, niedopuszczając przy tem do tego, iżby lepsze i najlepsze Spółki miały się pogorszyć w swem gospodarstwie.

Oprócz lustracji dopomagają biuru Patronatu do informowania się o stanie i rozwoju Spółek kwartalne sprawozdania obowiązkowo przez Spółki nadsyłane. Te sprawozdania ograniczają się na wpisaniu do gotowego formularza w formie karty korespondencyjnej sumy obrotów kasowych (podług rubryk Dziennika kasowego) ilości członków i dnia, kiedy została przez Radę nadzorczą przeprowadzoną kontrola. Zestawienia cyfrowe tych sprawozdań ogłasza się w „Okólnikach“, co jest pewną zachętą dla Spółek do pracy i do pewnego stopnia także środkiem propagandy; oprócz tego porównywa się w Biurze Patronatu sprawozdania z różnych kwartałów, co ułatwia ewidencję rozwoju i kontrolę Spółek.

Wreszcie każde zamknięcie roczne rachunków jest sprawdzane przez Biuro Patronatu, zanim zostanie przyjęte przez Radę nadzorczą i przedłożone Walnemu zebraniu do zatwierdzenia. To sprawdzanie rocznych zamknięć i bilansu stanowi także jeden z ważniejszych środków kontroli i nadzoru. W ciągu r. 1900 tylko kilka Spółek, które jeszcze w r. 1899 lub wcześniej rozpoczęły swą działalność, przedkładało Patronatowi swoje zamknięcia roczne do sprawdzenia; w r. 1901 obowiązanych jest uczynić to 63 Spółek czynnych w ciągu r. 1900 a należących do Patronatu. Jakoż większą część uczyniła już zadość temu obowiązkowi i dlatego można stwierdzić, że zamknięcia te pod względem umiejętności i poradności zestawienia wypadły lepiej, aniżeli u początkujących Spółek przypuszczało się i prawie zawsze usterki można było na podstawie nadesłanych już materiałów sprostować. Wyjątkowo tylko zaszła potrzeba wglądnięcia na miejscu w książki i akta Spółki; zresztą każda lustracja Spółki, która już zamykała roczne rachunki, obejmuje także sprawdzenie zgodności zamknięcia rachunkowego z księgami.

Jako najbliższe i najważniejsze w kierunku kontroli nad Spółkami zadanie uważa Wydział krajowy dopilnowanie Rad nadzorczych wszystkich Spółek w spełnianiu właściwego im zadania i dopomożenia im przez odpowiednio obmyślane środki, żeby to zadanie umiały spełnić należycie.

7. Pomoc rządowa.

Na posiedzeniu z dnia 10. kwietnia 1900 r. polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu przeprowadzić rokowania z c. k. Rządem celem wyjednania wydatnego zasiłku ze Skarbu państwa na koszt zakładania Spółek oszczędności i pożyczek, tudzież kontrolowania ich działalności.

W związku z tą uchwałą Wysokiego Sejmu pozostaje przygotowany przez c. k. Ministerstwo rolnictwa program akcji rządowej, w celu popierania rozwoju Spółek rolniczych we wszystkich krajach przedlitawskich a w szczególności osobny program tej akcji w Galicyi. O tym programie, który zakomunikowany został Wydziałowi krajowemu odezwą Prezydium c. k. Namiestnictwa z dnia 2. grudnia 1899 L. 12454/pr. (Alleg II.), Wydział krajowy uczynił już krótką wzmiankę w zeszłorocznem swem sprawozdaniu o działalności Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek. Wykonanie wspomnianej wyżej uchwały Wys. Sejmu połączył tedy Wydział krajowy z wyluszczeniem swej opinii o projektowanej przez Rząd akcji dla popierania rozwoju Spółek rolniczych w Galicyi.

Program bowiem rządowy wysuwa na pierwszy plan akcji zadanie wytworzenia w kraju naszym sieci lokalnych stowarzyszeń kredytowo rolniczych systemu Raiffeisena i połączenia ich w osobny Związek. Następnie zwraca projekt rządowy baczość na potrzebę zorganizowania wspólnego zakupu artykułów rolniczych (nasion, nawozów, maszyn itp.). W dalszym zaś planie stawia program tworzenie innych Spółek rolniczych wytwórczych i dla zbytu produktów rolniczych. Tak pojętą akcyę zamierzał Rząd prowadzić przy pomocy powiatowych władz politycznych, licząc na współdziałanie Wydziału krajowego, Towarzystw rolniczych i innych czynników krajowych. Oświadczając zaś gotowość wydatniejszego materialnego popierania Spółek rolniczych w naszym kraju z zastrzeżeniem przyzwolenia na ten cel funduszków przez konstytucyjne czynniki kraju i państwa, proponuje c. k. Rząd utworzenie odrębnej komisji opiniującej (Begutachtungscmission), złożonej

z reprezentantów Rządu, Wydziału krajowego i korporacji lub instytucji interesowanych w sprawie Spółek rolniczych; zadaniem tej komisji byłoby ocenianie podań Spółek o pomoc z funduszków publicznych tak krajowych jak państwowych.

Aleg. III. W opinii swej, wypowiedzianej o programie rządowym w odezwie do c. k. Namiestnictwa z dnia 23. listopada 1900 r. L. 82458, której odpis załączamy jako alegat III., oświadczył Wydział krajowy, że zgodzając się na ogólne zasady programu, nie może pominąć szczególnie dwóch w tym programie niuwzględnionych a ważnych momentów. Przedewszystkiem program rządowy wzorowany na stosunkach i rozwoju Spółek rolniczych w zachodnich krajach monarchii nie liczy się dostatecznie ze stosunkami właściwymi naszemu krajowi tak pod względem geograficznym, ekonomicznym i politycznym, jak i co do oświaty i ekonomicznego rozwoju. Powtóre zaś projekt rządowy, noszący datę 23. października 1899 (L. 22519/2546) pomija i zdaje się ignorować akcję kraju wdrożoną uchwałami Wys. Sejmu z dnia 16. marca 1899 o tworzeniu i popieraniu Spółek Raiffeisenowskich, o ustanowieniu Patronatu krajowego nad temi Spółkami, o organizacji i działalności Biura Patronatu i milionowym funduszu pożyczkowym, który to doniosłego znaczenia akt poprzedził program zamierzonej akcji c. k. Ministerstwa rolnictwa. Zwracając więc uwagę c. k. Rządu na te fakta, podniósł Wydział krajowy, że ustanowiony dla Spółek Raiffeisenowskich organ osobny — Biuro Patronatu — i wogóle ujęcie sprawy przez Wydział krajowy bez porównania więcej odpowiada warunkom i potrzebom naszego kraju aniżeli zalecane w programie rządowym przedczesne tworzenie samoistnego Związku tychże Spółek i przeprowadzenie akcji przez polityczne władze krajowe i powiatowe przy pomocy innych czynników. Oparcie akcji o pierwiastek władzy publicznej jest dla Spółek w naszym kraju potrzebnem i korzystnem, gdyż stosunki naszego kraju wymagają ściślejszej opieki i nadzoru nad temi Spółkami aniżeli w krajach zachodnich monarchii, obfitszych środków i większej powagi, aniżeli mógłby je mieć do dyspozycji samoistny Związek Spółek. Z drugiej zaś strony błędem byłoby nadanie tej akcji zbyt sztywna urzędowego, przez wysuwanie na pierwszy plan w prowadzeniu tej akcji państwowych władz administracyjnych. W takim bowiem razie, groziłoby niebezpieczeństwo przytłumienia prywatnej inicjatywy, energii i samopomocy, a nadanie tej akcji zbyt sztywnego i biurokratycznego charakteru. Ten zaś organ, jaki Wys. Sejm krajowy powołał do wykonywania akcji przez kraj podjętej, nie krępując samodzielności ani inicjatywy prywatnej a rozporządzając środkami i przymiotami władzy publicznej, może działać sprężysto a dokładnie i w urzędzeniu swem okazał się rzeczywiście praktycznym a do stosunków naszego kraju odpowiednio dostrojonym. Dlatego rozchodziłoby się przedewszystkiem o to, żeby tę akcję, którą kraj już podjął i zorganizował, poprzeć środkami państwowymi. Gdy zaś w programie rządowym rozchodzi się nie tylko o Spółki kredytowe, lecz wogóle rolnicze różnego rodzaju, zwrócił uwagę Wydział krajowy na to, że także Biuro Patronatu w miarę rzeczywistej potrzeby mogłoby za zgodą Wys. Sejmu stopniowo rozszerzać zakres swego działania także na te inne typy Spółek i na inne kierunki asocjacji rolniczej.

Również co do proponowanej przez c. k. Rząd komisji opiniującej oświadczył się Wydział krajowy zasadniczo przychylnie lecz położył nacisk na zakres czynności i organizację. Zastrzegł się zatem Wydział krajowy przedewszystkiem przeciw temu, żeby komisja ta miała orzekać w każdym poszczególnym wypadku o udzieleniu i rozmiarach pomocy z funduszków publicznych, gdyż toby zbyt ubezwładniło całą akcję, czyniło ją ociężałą a przykrą dla stron i nadawało zbyt dużą przewagę krytyce nad działaniem. Pozostaje reszta dla tej komisji rozległy zakres działania, jak mianowicie wypowiedzianej opinii o potrzebie różnego rodzaju typów Spółek rolniczych, o ich organizacji i sposobie działania, o zakresie pomocy, jaka różnym typom tych Spółek rolniczych ma być udzielana z funduszków publicznych, o poparciu dla pojedynczych Spółek, o ile ma przekraczać zwykłe normy dla pewnego ich typu albo wymaga stosunkowo wysokich świadczeń itp. Zamiast tworzenia jednak całkiem nowego organu, zwrócił Wydział krajowy uwagę c. k. Rządu na istniejące już przy Wydziale krajowym ciało doradcze a to krajową komisję dla spraw rolniczych i jej stałą sekcję, która to sekcya, po odpowiedniemu uzupełnieniu jej organizacji zupełnie by się nadawała do spełnienia roli projektowanej przez Rząd komisji opiniującej.

Aleg. IV. Równocześnie z streszczoną wyżej opinią o projekcie rządowym i z powołaniem się na nią przedłożył Wydział krajowy w drugim memoryale (z dnia 23. listopada 1900 L. 25631 /.) załączonym w odpisie pod /IV. żądania swe, oparte na uchwale sejmowej z dnia 10. kwietnia 1900 co do przyczynienia się skarbu państwa do pokrycia wydatków,

jakie za sobą pociąga objęty przez Wydział krajowy Patronat nad Spółkami oszczędności i pożyczek. Wyluszcżając dokładnie podjęte starania i postępy pracy do chwili wniesienia owego memoriału, domaga się w nim Wydział krajowy subwencji ze skarbu państwa w ogólnej kwocie 10.000 K., a mianowicie:

a) na lustracye Spółek	5.000 K.
b) na kursa	2.000 „
c) na wydawnictwa	3.000 „
razem	<u>10.000 K.</u>

Do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania nie otrzymał Wydział krajowy odpowiedzi na żaden z dwóch wyżej omówionych memoriałów.

II. Statystyka i działalność Spółek.

Prócz 5 Spółek dawniejszych i jednej Spółki zawiązanej w r. 1899 wszystkie inne Spółki należące do Patronatu Wydziału krajowego rozpoczęły działalność swoją dopiero w 1900 r. Do chwili ukończenia niniejszego sprawozdania nie wszystkie jeszcze Spółki czynne w 1900 r. nadesłały swoje zamknięcia rachunkowe i sprawozdania z czynności. Dopiero po zebraniu i skompletowaniu tych materyałów możnaby nakreślić dokładny obraz działalności Spółek oszczędności i pożyczek w ciągu r. 1900. Sprawozdanie zaś niniejsze musi z konieczności ograniczyć się na te materyały, które dotyczą organizacyi Spółek i obrotów kasowych, zestawionych podług sprawozdań Spółek za IV. kwartał.

Daty statystyczne zestawione na podstawie skompletowanych dotąd materyałów zawierają się w trzech głównych tablicach stanowiących allegaty V—VII. niniejszego sprawozdania. Dla bliższego ich objaśnienia mogą też posłużyć następujące porównawcze zestawienia uzupełnione niektórymi dodatkowymi materyałami i datami.

1. Rozsiedlenie Spółek.

Po koniec 1900 r. zostało przy pomocy Patronatu Wydziału krajowego 11 dawniejszych Spółek zreorganizowanych a 75 nowych Spółek zawiązanych. Te 86 Spółek przyjętych (lub przynajmniej mających przyrzeczenie przyjęcia) do Patronatu Wydziału krajowego, rozmieszczone są w 47 powiatach w ten sposób, że wypada:

po 4 Spółki w 6 powiatach: Bochnia, Myślenice, Limanowa (nadto 1 Spółka poza Patronatem), Dolina, Stanisławów, (nadto 2 Spółki poza Patronatem) i Kołomyja;

po 3 Spółki w 6 powiatach: Nowy Sącz, Rzeszów, (nadto 1 Spółka poza Patronatem), Jarosław, Cieszanów, Żółkiew, Brody;

po 1 Spółce w 24 powiatach: Wieliczka, Brzesko, Nowy Targ, Tarnobrzeg, (nadto 4 Spółki poza Patronatem), Dobromil, Rzeszów, (nadto 1 Spółka poza Patronatem), Krosno, (nadto 1 Spółka poza Patronatem), Dąbrowa, Gorlice, Ropczyce, Sambor, Rudki, Lwów, Kamionka strumiłowa, Bóbrka, Brzeżany, Stryj, Nadwórna, Rawa ruska, Bohorodczany, Kałusz, Złoczów, Czortków, Trembowla;

po 2 Spółki w 10 powiatach: Kraków, (nadto 1 Spółka poza Patronatem), Wadowice, Mielec, Przemyśl, Sanok, Mościska, Gródek, Stare Miasto, Podhajce, Turka,

Żadnej Spółki należącej do Patronatu nie było w 30 powiatach: Biała, Chrzanów, (ale 1 poza Patronatem), Podgórze, Żywiec, Grybów, Tarnów, Pilzno, Kolbuszowa, Jasło, Lisko, Nisko, Strzyżów, Przeworsk, (ale 1 poza Patronatem), Łańcut, (ale 1 poza Patronatem), Jaworów, Drohobycz, Żydaczów, Rohatyn, Przemyślany, Sokal, Buczac, (ale 1 Spółka poza Patronatem), Tarnopol, Skala, Husiatyn, Borszczów, Zaleszczyki, Śniatyn, Tłumacz, Horodenka, Kossów.

Gdybyśmy podzielili Galicyę na 3 rejony: z a c h o d n i po graniczne na wschód powiaty: Łańcut, Brzozów, Sanok; ś r o d k o w y po Brody, Złoczów, Przemyślany, Bóbrkę, Żydaczów, Stryj i w s c h o d n i obejmujący resztę powiatów, to wypadłoby na rejon zachodni (30 powiatów), 33 Spółek patronackich (i 12 poza Patronatem); na rejon środkowy (26 powiatów) 37 Spółek patronackich; na rejon wschodni (20 powiatów) 16 Spółek patronackich (i 3 poza Patronatem).

2. Okręgi działalności.

Charakterystyczną cechą Spółek Raiffeisenowskich jest — jak wiadomo — mały a z góry stosunkowo dokładnie ograniczony okręg działalności (jedna gmina lub kilka sąsiednich). Otóż stosunki pod tym względem panujące w Spółkach galicyjskich przedstawia dokładnie kolumna dołączonej tablicy I. (allegat V.).

Ogółem do okręgu działalności 86 Spółek należących do Patronatu należało 346 gmin, z ludnością (podług spisu w r. 1890) 309.894 mieszkańców. Przeciętnie tedy, wypadają na 1 Spółkę 4 gminy z 3 627 mieszkańcami. W miarę mnożenia się Spółek uszczuplać się będą zwolna okręgi działalności pojedynczych Spółek, co (aż po pewną granicę) jest pożądanem; zreszta jednak okrąg z przeciętną cyfrą 3627 mieszkańców można uważać w stosunkach naszego kraju za normalny. Atoli pomiędzy pojedynczymi Spółkami zachodzą znaczne bardzo różnice.

Ilość gmin należących do okręgu działalności Spółki jest mało pouczającą; są bowiem okręgi ograniczające działalność na 1 gminę ale z ludnością znacznie większą (n. p. Perehińsko 5.452 mieszkańców) aniżeli okręgi innych spółek, obejmujące po kilka gmin z mniejszą ludnością (n. p. Brzezie 8 gmin z ludnością 2920 głów, albo Niegowiec 11 gmin z ludnością 4376 mieszkańców i t. p.) Z reguły okręgi z znaczną ilością małych gmin znajdują się w Galicyi zachodniej, w Galicyi środkowej a zwłaszcza wschodniej obejmują okręgi Spółek przeważnie małą ilość większych gmin.

Podług ilości mieszkańców spotykamy okręgi z ludnością

aż do 2.000 głów w	25 Spółkach
ponad 2.000 „ do 5.000 w	39 „
„ 5.000 „ w	21 „

Najmniejszy okręg obejmuje 953, największy 11237 mieszkańców. Wysoka cyfra ludności w niektórych okręgach Spółek tłumaczy się pospolicie tem, że siedzibą takich Spółek jest miasto (n. p. Żółkiew, Kamionka Strumiłowa, Oleszyce, Korczyn), chociaż Spółka działa głównie wśród wiejskiej ludności swego okręgu albo też tem, że Spółka obejmuje wszystkie gminy tej samej parafii a okręgi niektórych parafij, zwłaszcza na zachodzie, są bardzo znaczne.

3. Poręka.

Na 76 zawiązanych lub zreorganizowanych Spółek patronackich (po koniec 1900 r.) tylko 3 Spółki przyjęły porękę ograniczoną, wszystkie zaś inne oparły się na poręce nieograniczonej. Spółki z ograniczoną poręką mają siedzibę i do pewnego stopnia charakter miejscowy (Spółka w Kamionce str., w Korczynie i w Posadzie olchowskiej pod Sanokiem z ludnością fabryczną). Tym sposobem powtórzył się w Galicyi także objaw właściwy Spółkom Raiffeisena, iż niechętnie i wyjątkowo tylko dopuszczają inną porękę, aniżeli nieograniczoną. Rozstrzyga przedewszystkiem wzgląd na zdolność kredytową Spółki, która przy ograniczonym okręgu i ograniczonej, chociażby nawet wysokiej poręce członków, jest nieznaczna. Zresztą wyjątkowe ulgi należyłościowe i podatkowe przysługują tylko Spółkom o poręce nieograniczonej, gdyż tylko taka poręka jest w Spółkach Raiffeisenowskich innych krajów przedlitawskich dopuszczalna. Jeżeli zaś w Niemczech propagowane są — w niektórych tylko okolicach — także Spółki Raiffeisenowskie z ograniczoną poręką, to jednak zrozumienie i zastosowanie tej poręki zbliża się prawie zupełnie do cech i natury poręki nieograniczonej; porękę tę bowiem ogranicza się nie w stosunku do deklarowanych udziałów lecz w stosunku do opłacanego podatku gruntowego, czego w naszych Spółkach wprost nie dałoby się obecnie przeprowadzić ani nawet doradzać.

4. Członkowie.

Statystyka członków w Spółkach patronackich nie mogła być do zamknięcia sprawozdania dokładnie zestawioną, gdyż nie wszystkie czynne w r. 1900 Spółki nadesłały potrzebne do tego materiały. Skompletowany materiał ogranicza się na ogólną cyfrę członków w pojedynczych Spółkach, podług stanu w dniu 31. grudnia 1900 r. i jest zestawiony w kolumnie dołączonej tablicy II. (allegat VI.); natomiast statystyka członków podług zawodu na razie nie może być zestawioną.

Wszystkie 63 czynne w r. 1900 Spółki liczyły w dniu 31. grudnia ogółem 7.707 członków, czyli w przecięciu jedna Spółka 122 członków. Najniższą cyfrę członków wykazuje Spółka w Kurzanach (47), najwyższą cyfrę Spółka w Gawłuszowicach (425), zawiązana

w r. 1897 a z nowozawiazanych (przy pomocy Patronatu) Szczucin (244). Z początkiem r. 1900 lub przy zawiązaniu liczyły te same 63 Spółek ogółem 3.740 członków; przyrost w ciągu r. 1900 wynosi zatem 3967 członków, czyli 106⁰/₀.

5. Organa Spółki.

Organami Spółki są — jak wiadomo: Zarząd, Kasyer, Rada nadzorcza i Walne zebranie. Rozglądnięcie się w składzie trzech pierwszych organów nie jest obojętnem dla poznania Spółek, ocenienia ich pracy i wogóle całej dotychczasowej akcji kraju.

Zarząd składa się:

w 35 Spółkach	z 5 członków
" 1 Spółce	" 6 "
" 25 Spółkach	" 7 "
" 1 Spółce	" 8 "
" 1 "	" 9 "

Ogółem pracuje w 86 Spółkach (po koniec 1900 r.) 491 członków Zarządu.

Najważniejszą w Zarządzie osobą jest przełożony; on jest kierownikiem i zazwyczaj duszą Spółki. Otóż stanowisko przełożonego zajmowali:

księża (zwykle proboszczowie)	w 51 Spółkach
nauczyciele publiczni	" 3 "
właściciele obszar. dworskich	" 5 "
urzędnicy publiczni	" 3 "
" prywatni	" 4 "
rolnicy (włościanie)	" 17 "
inni (wolnych zawodów)	" 3 "

Obok przełożonego najważniejszym jest stanowisko kasyera, który nie należy do Zarządu, jest rachmistrzem i sekretarzem Spółki; on jeden może pobierać wynagrodzenie pieniężne za swoje czynności. Stanowisko kasyera zajmowali:

księża	w 5 Spółkach
nauczyciele publiczni	" 25 "
urzędnicy publiczni	" 2 "
" prywatni	" 2 "
kupcy	" 1 "
rzemieślnicy	" 1 "
rolnicy (włościanie)	" 45 "
inni (wolnych zawodów)	" 4 "

Między rolnikami są pomieszczeni także pisarze gminni, zajmujący w 10 Spółkach i organisci zajmujący w 7 Spółkach stanowisko kasyerów; są oni bowiem zarazem właścicielami gospodarstw rolnych.

Rada nadzorcza składa się:

w 32 Spółkach	z 6 członków
w 3 "	z 7 "
w 35 "	z 8 "
w 1 Spółce	z 9 "
w 12 Spółkach	z 10 "
w 2 "	z 12 "
w 1 Spółce	z 14 "

Razem tedy należy do składu Rad nadzorczych we wszystkich 86 Spółkach 660 osób. Najważniejszym jest oczywiście stanowisko przewodniczącego Rady, gdyż od tego, jak on przestrzega swoich obowiązków i jak kieruje czynnościami Rady nadzorczej, zależy dodatnia działalność tego organu Spółki. Otóż stanowisko przewodniczącego Rady zajmowali:

księża	w 35 Spółkach
nauczyciele publiczni	" 7 "
właściciele i dzierżawcy obsz. dw.	9 "
urzędnicy publiczni	" 7 "
" prywatni	" 5 "
kupcy	" 1 "
rolnicy (włościanie)	" 17 "
innych (wolnych zawodów)	" 5 "

Na wszystkich innych stanowiskach w Zarządzie i Radzie nadzorczej pracuje w Spółkach :

- 19 księży
- 27 nauczycieli publicznych
- 9 właścicieli i dzierżawców obszarów dwor.
- 16 urzędników publicznych
- 17 „ prywatnych
- 16 kupców
- 65 rzemieślników
- 804 rolników (włościan)
- 6 innych (wolnych zawodów)

W ogólności zaś cały zastęp pracowników w Zarządach, Radach nadzorczych i na stanowiskach kasyerów w 86 Spółkach składał się z

- 110 księży
- 62 nauczycieli publicznych
- 23 właścicieli i dzierżawców obszarów dw.
- 29 urzędników publicznych
- 28 „ prywatnych
- 18 kupców
- 66 rzemieślników
- 883 rolników (włościan)
- 18 osób innych zawodów,

razem z 1237 osób, w czem 270 osób, czyli 22% tak zwanej inteligencji a 967 osób zawodów praktycznych (rolników, kupców i rzemieślników). Jeżeli się zważy, że Spółki oszczędności i pożyczek są prawie wyłącznie instytucjami wiejskimi, można wyżej wykazany skład organów zawiadowczych w ogólności nazwać korzystnym; z tych cyfr jest także widocznem, iż niemal wszystkie pożądane i uzdolnione do pracy w Spółkach elementa zostały wciągnięte i zatrudnione na różnych stanowiskach.

Udziały wpłacone przez członków w 63 Spółkach czynnych w ciągu roku 1900 wyniosły ogółem 37.486 K. 62 h. a potrącając z tej kwoty 232 K. jako sumę zwróconych udziałów, otrzymuje się stan w dniu 31. grudnia 1900 w kwocie 37.264 K. 62 h. Do rzadkich tylko wypadków należy deklarowanie i wpłacanie większej ilości udziałów niż jeden. Ponieważ zaś w przecięciu wypada z ostatniej kwoty po 4 K. 83 h. na każdego członka (z pomiędzy 7707 wykazanych wyżej), przeto stan ten jest tem korzystniejszy, że członkowi wolno udział wpłacać w ratach półrocznych po 1 koronie; większość zaś Spółek (75) powstała dopiero z końcem 1899 albo w ciągu r. 1900 a reszta (tj. 11) miała przed przyjęciem do Patronatu udziały ograniczone statutowo na dwie korony. —

Wkładowi oszczędności stanowiły w patronackich także Spółkach główne źródło kapitału obrotowego. W ciągu roku 1900 w 63 Spółkach ogółem z wkładek oszczędności

wpłynęło	koron 707.148·41
zwrócono	koron 136.463·21
pozostało	koron 570.685·20

jako stan wkładek oszczędności w dniu 31. grudnia 1900 r.

Nie należy przytem zapominać, że z wyjątkiem 12 Spółek wszystkie inne (51) rozpoczęły swą działalność dopiero w ciągu r. 1900, częstokroć nawet w drugiej połowie tego roku; mimo tego wypada w przecięciu 11.225 K. na jedną Spółkę wpłaconych wkładek oszczędności. Pomiedzy pojedynczemi Spółkami są wszakże znaczne bardzo różnice co do kwot pozyskanych z wkładek oszczędności.

Najniższą kwotę 103 K. 48 h. wykazuje Spółka w Subotowie, najwyższą 54.437 K. 76 h. Spółka w Szczucinie, która swe czynności rozpoczęła dopiero w dniu 9. maja 1900 r. Z ogólnej kwoty 707.148 K. wpłaconych wkładek oszczędności wypada na

32 Spółek w zachodnim rejonie (por. wyżej) 578837 K. czyli 820% a na 1 Spółkę przeciętnie 18.088 K.

22 Spółek w środkowym rejonie 102.439 K. czyli 13¹/₂% a na 1 Spółkę przeciętnie 4.656 K.

9 Spółek w wschodnim rejonie 25.872 K. czyli $4\frac{1}{2}\%$ a na 1 Spółkę przeciętnie 2.875 koron.

Od kogo pochodzą wkładki oszczędności, jaka wysokość pojedynczych wkładek, ile wydano książeczek oszczędności, będzie można cyfrowo wykazać dopiero po skompletowaniu sprawozdań wszystkich Spółek z ich czynności.

Tutaj wypada jeszcze zaznaczyć tylko, że zazwyczaj z początku przeważają Spółkach większe wkładki ale stopniowo napływać zaczynają drobne także, koronowe lub kilkukoronowe wkładki; niektóre Spółki rozwinęły w tym kierunku silną i skuteczną agitację, np. Spółka w Porąbce uszewskiej, która w ciągu r. 1900 wystawiła 380 książeczek oszczędności.

Coraz częściej także występują Spółki patronackie z żądaniem pomocy w urzędzeniu groszowych kas oszczędności przy Spółkach, jak to ma miejsce w Niemczech i zachodnich krajach przedlitawii.

Pożyczki zaciągane. Po wkładkach oszczędności najwydatniejszym źródłem dla zaopatrywania się w kapitał obrotowy są pożyczki zaciągane przez Spółki. Z tego źródła pozyskały wszystkie Spółki (63) czynne w r. 1900 ogólną kwotę 210.879 K. 98 h., z czego jednak kwota 185.000 K. pochodziła z krajowego funduszu pożyczkowego dla Spółek; w pozostałej zaś kwocie mieszczą się oprócz innych pożyczek, także wpływy z lokacji zapasów kasowych na rachunek bieżący w Banku krajowym. Pożyczki z krajowego funduszu pożyczkowego omówiono już wyżej (str. 7.)

Pożyczki udzielone. Suma pożyczek udzielonych w r. 1900 przez 63 czynne Spółki wyniosła 933.661 K. 64 h., w przecięciu wypada zatem po 14 820 K. na 1 Spółkę, najniższa kwota (Kryłos) wynosiła 1240 K., najwyższa 54.600 K. (Liszki). W sprawozdaniach nadsyłanych przez Spółki podawaną jest nie tylko ilość udzielonych pożyczek, lecz także klasyfikacja ich szczegółowa podług przeznaczenia na różne cele; materiał ten na razie niekompletny, pozwoli w następnych sprawozdaniach na dokładniejsze przedstawienie ekonomicznej działalności Spółek jako źródła kredytu osobisto-rolniczego.

Spląty pożyczek wyniosły w ciągu r. 1900 kwotę 162.525 K. 79 h., co stanowi wprawdzie tylko około 17% kwoty udzielanych pożyczek. Zważyć jednak należy, że przeważna część Spółek weszła w życie dopiero w ciągu r. 1900, pospolicie zaś udzielają Spółki pożyczek splącalnych ratami rocznymi lub półrocznymi i wskutek tego spląty w ciągu r. 1900 nie dają miary do ocenienia prawidłowego stosunku między udzielaniem a splątą pożyczek. To tylko można tutaj nadmienić jeszcze, że lustracje stwierdziły w rzadkich tylko wypadkach dłuższe niż jednomiesięczne zaległości a stosunkowo częstsze wypadki płacenia rat przed terminem.

Stopa procentowa od wkładek oszczędności i od udzielanych pożyczek zależy bezpośrednio od uchwały walnego zebrania Spółki; z tem wszakże statutowem ograniczeniem, iż różnica między jedną a drugą stopą procentową nie może przekraczać $1\frac{1}{2}\%$.

Alleg. VII.

Allegat VII. % do niniejszego sprawozdania wykazuje szczegółowo stosunki procentowe w każdej Spółce. Z tego wykazu wynika przedewszystkiem, iż wszystkie (63) czynne Spółki korzystały w ciągu 1900 r. z całej dozwolonej statutowo różnicy między płaconym a pobieranym procentem.

Decydował o tem głównie wzgląd na potrzebę obfitszego zasilania funduszu rezerwowego z czystych zysków Spółek, jako przeważnie opartych na nieograniczonej poręce. Zresztą różnica $1\frac{1}{2}\%$ nie jest zbyt — na stosunki naszego kraju — wysoką, jeżeli się zważy, że wszystkie koszty administracyjne Spółek pokrywa się dochodem z tej na korzyść Spółki pobieranej różnicy, bez dalszego obciążenia dłużników.

Dalszy rozwój każdej Spółki doprowadzi stopniowo do zredukowania dzisiejszej różnicy na 1% , do czego początek już w 1901 r. dały niektóre Spółki.

W żadnej Spółce stopa procentowa nie była w ciągu r. 1900 niższą niż $4\frac{1}{2}\%$ od wkładek oszczędności a 6% od udzielanych pożyczek a w szczególności wyniosła:

w 12 Spółkach	$4\frac{1}{2}\%$	od wkładek	6%	od pożyczek
w 31	"	5%	"	$6\frac{1}{2}\%$
w 15	"	$5\frac{1}{2}\%$	"	7
w 5	"	6%	"	$7\frac{1}{2}$

Przeważa zatem przy wkładkach oszczędności stopa 5⁰/₀ a następnie 5¹/₂⁰/₀. Spółki bowiem liczą się z tem, że taka lub wyższa stopa procentowa obowiązuje w okolicznych towarzystwach zaliczkowych; w porównaniu zaś z najbliższą powia'ową lub miejską kasą oszczędności ustanawiają zwykle stopę o ¹/₂⁰/₀ wyższą, aby tym sposobem zrównoważyć wpływ mniejszej rękojmi bezpieczeństwa a zwłaszcza mniejszą łatwość w szybkim wycofywaniu wkładek, jaką w opinii ludności posiada młoda i mała Spółka w porównaniu z kasą oszczędności, opartą na gwarancyi całego powiatu lub miasta. Zresztą mimo stosunkowo wysokiej stopy procentowej są wkładki najtańszym i najdogodniejszym administracyjnie źródłem funduszków obrotowych Spółki; tylko pożyczki z funduszków Patronatu, o ile udzielane były na 4⁰/₀, a najwyżej na 4¹/₂⁰/₀, były tańszym źródłem; wszędzie indziej musiały Spółki od zaciągniętych pożyczek płacić znacznie więcej (6-7⁰/₀) i wogóle ich pozyskanie przedstawiało wielkie trudności albo najczęściej bywało nawet niemożliwym.

Dlatego tylko w miarę, jak inne źródła funduszków obrotowych stawać się będą dla Spółek oszczędności i pożyczek dostępniejszemi, i w miarę jak Spółki zdołają przyciągnąć obfitsze wkładki oszczędności, będzie mogło także nastąpić obniżenie stopy procentowej od wkładek oszczędności a tem samem równocześnie i od udzielanych pożyczek. Dziś musi przeważać wzgląd na pozyskanie funduszków w obec ogromnego zapotrzebowania przez ludność wieśniaczą zdrowego, bezpiecznego i produktywnego kredytu. Kredyt na 6—7¹/₂⁰/₀ w Spółkach oszczędności i pożyczek, jest tak tanim i dogodnym, jak nigdzie zresztą równie dogodnego źródła kredytu łatwość ta nie znajduje; dłużnik bowiem opłaca ten procent z dołu, nie płaci innych kosztów zaciągnięcia pożyczki prócz stempla według I. skali, na miejscu i szybko otrzymuje i na miejscu w dogodnych ratach i terminach pożyczkę spłaca.

Ogólny obrót kasowy w 63 czynnych Spółkach patronackich za r. 1900 wynosił 2,308.806 K. 67 h. (oprócz zapasów gotówki w d. 31. grudnia w kwocie 33396 K. 99 h.), tak, że przeciętny obrót kasowy jednej Spółki wynosił 36.522 K. (najmniej 3323 K., najwyżej 143.669 K.) Nie należy przytem zapominać, że część znaczna z pomiędzy tych 63 Spółek była dopiero zaledwie parę miesięcy lub nawet kilka tygodni czynną, że dalej obrót pieniężny w Spółkach Raiffeisenowskich jest z natury udzielanego kredytu powolny i że cyfry powyższe przedstawiają rzeczywiste obroty a nie fikcyjne (rachunkowe), jak w tych instytucjach finansowych, które ratalne spłaty pożyczek wekslowych przeprowadzają rachunkowo jako spłatę całej zaległej i pobranie nowej pożyczki.

III.

Postępując przy wykonywaniu Patronatu nad Spółkami oszczędności i pożyczek w myśl uchwał oraz intencyj Wys. Sejmu, starał się Wydział krajowy zarazem o wprowadzenie w życie tych wszystkich zasad i przewodnich myśli, jakie wytknięte zostały w programowym okólniku z dnia 10. lipca 1899 (L. 44.875) do Reprezentacyj powiatowych przy rozpoczynaniu akcji (aleg. V. do sprawozdania Wydziału krajowego z r. 1899). Więc udzielił Wydział krajowy wydatnego poparcia prywatnej inicjatywie wszędzie tam, gdzie do zawiązania i zdrowego rozwoju Spółki znajdował, po możliwie dokładnem ocenienu, potrzebne warunki. Gdzie niektórych warunków na razie brakowało ale stwierdzoną została dobra wola, pomagał Wydział krajowy usilnie miejscowym czynnikom w usunięciu przeszkód, wykształceniu ludzi i rozszerzeniu należytego rozumienia sprawy. Gdzie zaś nie można się było spodziewać prawidłowego i trwałego we właściwym duchu i kierunku rozwoju Spółki, tam nie wahał się Wydział krajowy wręcz odmawiać swego poparcia.

Dziś bez wysiłku i agitacyi ruch za Spółkami oszczędności i pożyczek pod Patronatem Wydziału krajowego krzewi się spokojnie, swą naturalną siłą a stanowczo i wyraźnie wytkniętym torem.

Świadom dokładnie tego pewnika, że źle działające Spółki nietylko by nie spełniły swego zadania i krajowi spodziewanego pożytku nie przyniosły, ale owszem członków i kraj naraziły na straty i klęski, starał się Wydział krajowy niczego nie zaniedbywać, co tylko do dobrego i bezpiecznego gospodarstwa w tych Spółkach mogłoby się

przyczynić. Dlatego kładł Wydział krajowy nacisk na to, aby każdą Spółkę odrazu należyce urządzić i przygotować do prawidłowego spełniania czynności a następnie utrzymywać w tym kierunku pracy przez wykonywanie odpowiedniego nadzoru.

Wykazane wyżej cyfry i daty popierają przekonanie Wydziału krajowego, że podjęta przez kraj akcja wiedzy do zamierzonego celu a Spółki oszczędności i pożyczek uznawane są rzeczywiście przez ludność za skuteczny i dzielny środek podźwignięcia jej pod względem ekonomicznym; ludność ta widzi istotnie w tych Spółkach najlepsze źródło zdrowego, produktywnego kredytu a z drugiej strony obdarza je zaufaniem jako zbiornice zaoszczędzonego grosza, co więcej wpływ Spółki na rozbudzenie i rozkrzewienie ducha i zamiłowania oszczędności staje się widocznym zwykle wkrótce po rozpoczęciu działalności Spółki.

Nie mniejszy od ekonomicznych korzyści jest dodatni wpływ wywierany w okręgach działalności Spółek na kształtowanie się społecznych stosunków. Za pomyślny bardzo moment uważa Wydział krajowy tę okoliczność, iż powiodło się wciągnąć do pracy i współdziałania te wszystkie czynniki, których współpracownictwo w Spółkach jest pożądanem. Bierze więc udział w pracy Spółek już cały szereg ludzi zamożnych, którzy nie dla własnej korzyści i potrzeby a dla spełnienia społecznego i obywatelskiego obowiązku przykładają rękę do dzieła dobrego, nie cofając się przed udzieleniem za Spółkę nieograniczonej poręki. Najwydatniejszego poparcia doznaje akcja Wydziału krajowego ze strony parafialnego duchowieństwa, przysparzając Spółkom w wysokim stopniu zaufania i zapewniając im ten moralny kierunek i charakter, jaki Spółkom Raiffeisena jest właściwy. Nie zawiodło także w oczekiwaniach nauczycielstwo ludowe i już w kilkudziesięciu Spółkach stanowi ten pracowity, inteligentny i częstokroć z zapałem działający element, jakiego Spółki te tak bardzo potrzebują. Co zaś najważniejsze, kształci się i urabia przy pomocy Patronatu i zgodnego z innymi czynnikami współdziałania spory także zastęp właścian, wciągniętych i powołanych do tej pracy, w której nie słowo a czyn przeważa, która z wykonywaniem obywatelskich praw łączy majątkową odpowiedzialność, która nie biada nad nędzą kraju, siejąc zwątpienie i rozgoryczenie, lecz przeciwnie krzepi zaufanie w siły własne — buduje i tworzy.

Tą świadomością i tem rozumieniem zadania stara się Wydział krajowy napełniać i ożywiać wszystkie czynniki działające w Spółkach patronackich. Równocześnie zaś przykłada Wydział krajowy do tego wagę, aby stosunek jego do Spółek, jako ich patrona, opierał się na cieplej życzliwości i wzajemnem zaufaniu, gdyż tylko przy takim związku ścisłym pomiędzy Spółkami a ich Patronatem, przy takiej jednolitości w rozumieniu celów i środków działania może być zadanie Patronatu w całej pełni wykonanem.

Wykonanie tego zadania polegać musi oczywiście w dalszym ciągu na udzielaniu pomocy w zawiązywaniu Spółek oszczędności i pożyczek i prowadzeniu ich czynności, na czujności w nadzorowaniu, aby Spółki od złego bronić, a w danym razie złe w zarodku tłumić i usuwać zawczasu, na przysparzaniu ogólnem potrzebnych Spółkom funduszy, na ułatwianiu manipulacji i stosunków zewnętrznych (np. z władzami) wreszcie na utrzymywaniu i wzmacnianiu łączności między Spółkami jakoteż Spółek z Patronatem Wydziału krajowego.

Oprócz poparcia samego społeczeństwa oczekuje Wydział krajowy pomocy ze strony c. k. Rządu, zarówno przez usunięcie w stosunku władz państwowych do Spółek tego wszystkiego, co ntrudnia tym Spółkom administrację i powiększa niepotrzebnie czynności manipulacyjne, jak niemniej przez wydatne przyczynienie się ze Skarbu państwa do wydatków kraju na działalność Patronatu dla krzewienia i nadzorowania Spółek oszczędności i pożyczek. W tym też kierunku ma zaszczyt Wydział krajowy przedłożyć niżej Wys. Sejmowi dwa wnioski.

Wprowadzona już wszakże na drogę normalnego rozwoju akcja dla popierania rozwoju Spółek oszczędności i pożyczek stanowi, zdaniem Wydziału krajowego, wstęp, podstawę i przygotowanie do dalszego rozwoju assocyacji rolniczej w innych także kierunkach. Sprawa ta stała się już aktualną dla naszego także kraju, zarówno wskutek zapoczątkowanego już ruchu tworzenia Spółek mleczarskich, owocarskich, dla kultury torfów itp. jak i wskutek podjętej przez c. k. Rząd inicjatywy w popieraniu assocyacji rolniczej. W naturze zresztą tego ruchu assocyacyjnego tkwi potrzeba rozszerzenia go stopniowo na inne także pola a nie tylko na sferę kredytu, który jest jedynie środkiem pracy i potrzebuje obecnie dalszej organizacji, aby mógł być tem lepiej i korzystniej użytkowany.

Te same ważne powody, które skłoniły Wysoki Sejm do ustanowienia krajowego Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek, przemawiają wedle najgłębszego przeświadczenia Wydziału krajowego, przeświadczenia, któremu Wydział krajowy dał już wyraz w swej odezwie do c. k. Prezydium Namiestnictwa z d. 23. listopada 1900 r. L. W. 82458, za tem, by kraj ujął w swe ręce kierownictwo i prowadzenie akcji dla popierania spółek rolniczych wszelkich typów, dla jakich znajdują się w kraju warunki działania i rozwoju, w ten bowiem sposób, zdaniem Wydziału krajowego, będzie mogła ta akcja rozwinąć się prawidłowo, w warunkach zdrowych, bez ślepego naśladowania obcych wzorów nie zawsze nadających się do naśladowania wśród naszych stosunków, bez prób zawodnych a zniechęcających w początkach akcji.

Wychodząc z tego przeświadczenia, nie wahał się też Wydział krajowy rozszerzyć już obecnie zakres działania Biura Patronatu w kierunku spieszenia z pomocą budzącej się wśród interesowanych czynników inicjatywie tworzenia rolniczych spółek produkcyjnych.

I tak przyszło Biuro Patronatu już w ciągu roku bieżącego z pomocą mieszkańcom Wolicy Baryłowej do zawiązania tamże spółki torfiarskiej. Rozpoznawszy miejscowe stosunki, stwierdziwszy, iż warunki tamtejsze zawiązaniu spółki uprawy torfowisk sprzyjają, wypracowało Biuro patronatu statut, udzieliło jej w porozumieniu z fachowym inżynierem krajowego Biura melioracyjnego w Wydziale krajowym rad i wskazówek potrzebnych zarówno co do określenia technicznego zakresu działania Spółki, jak i co do administracyjnego jej prowadzenia, zapośredniczyło w zakupnie pod korzystnymi dla Spółki warunkami potrzebnych nawozów sztucznych, wreszcie otoczyło spółkę swą opieką, rozciągając nad jej prowadzeniem nadzór. Opieka ta acz nie mogła spółce dać tej materialnej pomocy, jaką Patronat daje spółkom oszczędności i pożyczek zawiązywanym pod Patronatem, w myśl bowiem dotyczących uchwał Wys. Sejmu nie mogła ona uzyskać ani zasiłku na pokrycie kosztów założenia ani pożyczki z „funduszu pożyczkowego dla spółek oszczędności i pożyczek“ — została przyjęta przez Spółkę z wdzięcznością, a stosunek jej do Biura Patronatu, acz nie ujęty formalnie w węzeł należenia jej do „Patronatu“, oparty ze strony spółki na zrozumieniu korzyści z kontroli i pomocy Biura płynących, ze strony zaś Biura na zrozumieniu obowiązku otoczenia opieką działalności spółki dla łatwiejszego osiągnięcia jej celów, odpowiada wyżej określonym zapatrywaniom Wydziału krajowego. Podobnie zajęło się Biuro patronatu z początkiem roku bieżącego sprawą utworzenia spółki producentów chmielu w okolicach oddanych produkcji tej rośliny powiatów: Brodzkiego, Kamionckiego i Złoczowskiego. Inicjatywa w tej sprawie wyszła od znacznej liczby producentów chmielu w Toporowie i jego okolicy a Biuro Patronatu, zbadawszy miejscowe stosunki, poznałszy warunki szczególnie sprzyjające tej gałęzi produkcji zarówno w okolicy Toporowa, Stanisławczyka, Szczurówic jak niemniej w sąsiednich okolicach powiatów: Złoczowskiego i Kamionckiego, poznałszy dalej, jak znaczne są straty producentów wskutek braku wśród nich assocyacji, który nie pozwala im ani produkcji należycie podnieść, przez jej udoskonalenie, ani produktu należycie dla handlu przygotować z powodu braku odpowiednich suszarni i niemożności należytego sortowania, który wreszcie czyni niemożliwym wyzwolenie się producentów od kosztownego pośrednictwa handlowych agentów, postanowiło sprawą tą się zająć. Zbadanie stosunków miejscowych produkcji w miejscowościach wszystkich wymienionych powiatów przekonało Biuro Patronatu, że spółka chmielarska może mieć warunki skutecznej działalności tylko wtedy, jeżeli nie będzie ściśle lokalnem stowarzyszeniem producentów jednej miejscowości, lecz stowarzyszeniem o okręgu obejmującym całe terytorium produkcji chmielu w wspomnianych 3 powiatach, jedynie bowiem w ten sposób może ona zgromadzić i złączyć w sobie większych i mniejszych producentów, przez to uzyskać odpowiedni materiał w ludziach, którzyby mogli stanąć na jej czele i ją należycie poprowadzić, dając jej zarazem udziałem swym w spółce odpowiednią powagę i znaczenie w handlowych stosunkach. Ta konieczność nadania spółce terytoryalnie znacniejszego okręgu działania, powodująca potrzebę przeprowadzenia porozumienia z szerszymi kołami producentów w 3 powiatach i obudzenia wśród nich zrozumienia pożyteczności spółki, z jednej strony, z drugiej zaś sprawa uzyskania dla spółki znacznej i wydajnej pomocy z funduszu państwa (n. p. na budowę spółkowej suszarni i magazynu), które w myśl reskryptu c. k. Ministerstwa rolnictwa z d. 28. października 1899 r. 25219 na cele takie mają być udzielane a których przyznanie nastąpić będzie mogło dopiero

po decyzji c. k. Rządu o postulatach kraju wyrażonych w odezwie Wydziału krajowego z d. 23. listopada 1900 r. L. W. 82458, oto powody, dla których sprawa organizacyi Spółki chmielarskiej w Toporowie dla producentów wymienionych 3 powiatów uledez musi zwłocę, którą Piuro Patronatu wyzyskuje dla tem lepszego jej przygotowania. Trzecią wreszcie czynnością Biura Patronatu wynikłą z rozszerzenia jego zakresu poza jego czynności Patronatu dla Spółek kredytowych było wypracowanie wzorowego statutu dla Spółek mleczarskich i projektu uregulowania dalszej akcji kraju, mającej na celu popieranie rozwoju Spółek mleczarskich przez rozciągnięcie nad temi stowarzyszeniami kontroli i nadzoru wykonywanych przez Biuro Patronatu, obok udzielanej im pomocy i rady fachowej i technicznej ze strony Biura mleczarskiego w Wydziale krajowym. Elaborat ten wymagający dokładnego rozważenia i zbadania, nie został dotąd przez Wydział krajowy zużytkowany.

Powiadamiając Wys. Sejm o tych czynnościach Biura Patronatu, Wydział krajowy nie wątpi, że zapatrywanie, jakiego one są wyrazem, znajdzie uznanie Wys. Sejmu, sądzi bowiem, że jak z jednej strony niepodobna odmawiać pomocy, rady i nadzoru Biura Patronatu budzącej się wśród ludności rolniczej kraju dążności do tworzenia Spółek rolniczych produkcyjnych, tak znowu z drugiej strony nie podobna już dziś przedstawić Wys. Sejmowi ściśle sformułowanych wniosków określających zakres działania Biura Patronatu co do tworzących się przy jego pomocy różnorodnych Spółek, nie mających charakteru Spółek kredytowych, wnioski takie bowiem będzie Wydział krajowy mógł przedstawić, opierając się na znaczniejszym dopiero materiale konkretnych faktów, niż obecnie nim rozporządza i po określeniu stanowiska, jakie zajmie c. k. Rząd wobec postulatów wyrażonych w tylokrotnie powołanej odezwie Wydziału krajowego z d. 23. listopada 1900 r. L. W. 82.458.

*

*

*

Oparty na powyższem sprawozdaniu przedkłada Wydział krajowy Wys. Sejmowi poniżej jako wniosek I., wniosek przyjęcia sprawozdania tego do wiadomości, motywując go samem powyższem sprawozdaniem.

Jako wniosek II. przedstawia Wydział krajowy wniosek 2 poleceń, z których pierwsze dotyczy starania o zmianę rozporządzenia ministryalnego z d. 13. czerwca 1894 r. (dz. u. p. Nr. 112) i ustawy z d. 21. maja 1873 r. (dz. u. p. Nr. 87), drugie starania o wydatniejsze poparcie ze skarbu Państwa czynności Biura Patronatu a oba te wnioski znajdują uzasadnienie w sprawozdaniu powyższem (pierwszy, w ustępie jego części I. traktującym o stosunkach Biura Patronatu i Spółek z Władzami skarbowemi, drugi w jego ustępie 7., traktującym o pomocy rządowej).

Jako wniosek III. przedkłada Wydział krajowy żądanie kredytu do dyspozycyi Wydziału krajowego na koszt zakładania Spółek oszczędności i pożyczek, utrzymanie Biura Patronatu i kursa praktyczne dla funkcjonaryuszy spółek, w kwocie łącznej: 49.500 koron, wyższej od kursa preliminowanej na r. 1900 i przyznanej przez Wys. Sejm uchwałą z d. 10. kwietnia 1900 r. o: 6100 koron. Podwyższenie to spowodowane jest normalnym wzrostem czynności Biura Patronatu i rozwojem myśli krzewienia Spółek oszczędności i pożyczek w kraju, jak tego dowodzi następujące wyszczególnianie poszczególnych pozycji wydatków z tego kredytu, obliczone w przybliżeniu na r. 1901 na podstawie wyników dotychczasowych doświadczeń.

I. Utrzymanie biura:

Płaca	a) kierownika	5000 K.
"	b) lustratora I.	2400 K.
"	c) " II.	2400 K.
"	d) pisarza i archiwisty	1000 K.
"	e) magazyniera i ekspedyenta	800 K.
		<hr/>
		11.600 K.
2)	Podróże lustracyjne	7500 K.
3)	Wydawnictwa (brozury, okólniki i t. p.)	2000 K.
4)	Sprzęty, przybory pisarskie i kancelaryjne	1000 K.
5)	Portorya	400 K.
		<hr/>
		22.500 K.

II. Zasiłki dla Spółek:	
b) 60 Spółek po 400 K.	24.000 K.
III. Praktyczne kursy:	
7) 2 kursy po 1500 K.	3000 K.
Suma wydatków	49.500 K.

Jeżeli obrachunek ten porówna się z obrachunkiem uczynionym dla r. 1900, okazuje się, że w rachunku utrzymania Biura zachodzą następujące podwyższenia wydatków: a) na płace II. lustratora Biura preliniuje się o 800 K. wyżej niż w roku zeszłym, gdzie pozycę tę preliniuwano w kwocie 1.600 K., licząc, iż lustrator II. przyjęty będzie w ciągu roku, że więc płacę pobierać będzie tylko za 8 miesięcy, obecnie zaś pokryć potrzeba wydatek za rok cały, b) na płacę magazyniera i ekspedyenta preliniuje się nowy wydatek w kwocie 800 K. Obsadzenie bowiem tego stanowiska okazało się w rozwoju biurowych czynności koniecznym a w r. 1900 pokryto wydatek na ten cel z zaoszczędzeń; c) na koszt lustracji preliniuje się obecnie o 1500 K. więcej niż na r. 1900, podwyższenie bowiem wydatku wobec wielkiej liczby Spółek do Patronatu należących i wobec liczniejszych zgłoszeń nowo powstających Spółek jest koniecznym. Inne wydatki w dziale: utrzymanie biura preliniuje się bez zmiany w kwotach, jak w roku zeszłym.

Cała podwyżka wynosi tedy w tym dziale 3100 K.

W dziale II. zasiłki dla Spółek preliniuje się wydatek 24.000 K. o 4000 K. więcej, jak na r. 1900, gdy bowiem na r. 1900 przyjęto za podstawę przypuszczenie, iż powstanie przy pomocy Patronatu 50 Spółek, to na r. 1901 preliniuje się zasiłki dla 60 nowych Spółek. Wreszcie w dziale III. wydatków: na praktyczne kursy preliniuje się o 1000 K. mniej, niż na r. 1900, jak bowiem pouczyło doświadczenie, koszt jednego kursu nie przenosi kwoty 1500 K., zatem 2 preliniuwane na r. 1901 kursy wymagają kredytu 3000 K. Wobec tego zaoszczędzenia osiągniętego w porównaniu z obliczeniem kredytu na r. 1900 wynosi cała podwyżka żadanego na r. 1901 kwotę 6100 K. Podwyżka ta znajduje w powyższych uwagach wyjaśnienie.

W myśl powyższego przedstawienia rzeczy Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sprawozdanie Wydziału krajowego o wykonywaniu Patronatu nad Spółkami oszczędności i pożyczek w r. 1900 przyjmuje się do wiadomości.

II. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby:

1) przedstawił c. k. Rządowi potrzebę takiej zmiany względnie uzupełnienia wykonawczego rozporządzenia ministeryalnego z dnia 13. czerwca 1894 Dz. p. p. Nr. 112 o ulgach należyłościowych dla Spółek oszczędności i pożyczek jako też ustawy z d. 21. maja 1873 Dz. p. p. Nr. 87, aby uchylone zostały obecne utrudnienia w korzystaniu z ulg i w uiszczaniu opłat;

2) ponowił starania o wyjednanie wydatnego przyczynienia się Skarbu państwa do wydatków na wykonywanie krajowego Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek;

III. Do dyspozycji Wydziału krajowego wstawia się w Rubr. XV. p. 306 wydatków budżetu krajowego na rok 1901 kwotę 49.500 koron na koszt utrzymania biura Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek, na urządzenie praktycznych kursów dla ich funkcjonaryszki tudzież na koszt zakładania i lustracji Spółek.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:
St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:
Mieczysław Onyszkiewicz w. r.
Członek Wydziału krajowego.

Alegat I. do sprawozdania Wydziału krajowego l. 28.262/901.

L. W. 30909

Instrukcja

o przeprowadzaniu lustracyi w Spółkach oszczędności i pożyczek należących do Patronatu Wydziału krajowego.

§. 1. Lustracye Spółek należących do Patronatu Wydziału krajowego mogą być :

- a) zwyczajne,
- b) nadzwyczajne.

§. 2. Lustracye zwyczajne mają na celu :

- a) udzielanie na miejscu pouczenia i wskazówek co do sposobu załatwiania czynności Spółki i
- b) skontrolowanie gospodarstwa i stanu Spółki.

W Spółkach rozpoczynających swe czynności lustracya ogranicza się na czynności wskazanej pod a); w Spółkach już czynnych powinna zawsze objąć czynności wskazane pod a) i pod b).

§. 3. Lustracya nadzwyczajna może być zarządzoną, jeżeli się okaże potrzeba interweniowania ze strony Patronatu w ważniejszych sprawach Spółki, wymagających na miejscu rozpatrzenia lub załatwienia. Zakres i sposób przeprowadzenia takiej lustracyi zależy od szczególnych okoliczności, z powodu których została zarządzoną i wśród jakich się odbywa; w każdym jednak razie może być połączoną z czynnościami wchodzącymi w zakres lustracyi zwyczajnej.

§. 4. Lustracya zwyczajna dla zbadania gospodarstwa i stanu Spółki powinna być przynajmniej raz na rok przeprowadzoną; w razie potrzeby mogą być zarządzane częstsze lustracye Spółki.

§. 5. Lustracye Spółek zarządza kierownik biura Patronatu, który też czuwa nad ich należytem przeprowadzeniem z możliwą oszczędnością czasu i kosztów.

§. 6. Lustracye mogą być przeprowadzane bądź to :

- a) przez urzędników biura Patronatu;
- b) przez delegatów Wydziału krajowego albo delegatów i urzędników Wydziału powiatowego, upoważnionych przez Wydział krajowy do udzielania Patronatowi i jego Biuru pomocy przy wykonywaniu czynności nadzoru i opieki nad Spółkami.

§. 7. Z reguły mają się lustracye odbywać bez poprzedniego zawiadomienia o tem Spółki; tylko kierownik Biura Patronatu może polecić zawiadomienie Spółki o zamierzonej lustracyi lub upoważnić do tego zawiadomienia.

§. 8. Przed udaniem się na lustracyę winien lustrator zaopatrzyć się w notatkę zawierającą szczegóły o działalności i stosunkach Spółki, które wymagają sprawdzenia lub mogą ułatwić dokładne przeprowadzenie czynności lustracyjnych w Spółce, jak n. p. skład organów zawiadowczych, ważniejsze cyfry z poprzedniego protokołu rewizyjnego, z kwartalnych raportów, z zamknięć rocznych lub uwagi godne wiadomości zaczerpnięte w inny sposób.

§. 9. Przybywszy na miejsce lustracji, ma lustrator zgłosić się do przełożonego Zarządu a w razie jego nieobecności do jego zastępcy, wykazać się mandatem do odbycia lustracji i zażądać pomocy przy wykonywaniu swoich czynności jakoteż współdziałania kasyera a zawiadomienia o swem przybyciu przewodniczącego Rady nadzorczej w tym celu, aby w razie potrzeby mogło się odbyć przy końcu lustracji posiedzenie rewizyjne Rady nadzorczej.

§. 10. Obowiązkiem lustratora jest dołożyć usilności, aby lustracja odbywała się z możliwym wyteżeniem sił, pośpiechem i unikaniem dłuższych a niekoniecznych przerw w czynnościach lustracyjnych; pośpiech nie powinien jednak nigdy mieć miejsca na koszt dokładności w tych czynnościach.

§. 11. Zwyczajna lustracja ma w szczególności wykazać, o ile Spółka

- a) przestrzega postanowień statutu i wydanych przez Patronat instrukcyj;
- b) zastosowała się do zarządzeń wydanych na podstawie poprzedniej lustracji;
- c) prawidłowo prowadzi akta, książki, rachunki i kasę i na ich podstawie składa swe raporty i sprawozdania Biuru Patronatu;
- d) bezpiecznie używa funduszków Spółki i dba o ich całość;
- e) spełnia swoje zadanie określone w §. 2. wzorowego statutu.

§. 12. Porządek czynności wskazują pytania zawarte w formularzu protokołu lustracyjnego; stosownie jednak do potrzeby i okoliczności winien lustrator rozszerzyć swe czynności na szczegóły nieprzewidziane w formularzu protokołu lustracyjnego a wymagające sprawdzenia lub wyjaśnienia.

§. 13. Zauważane pomyłki i usterki, dające się doraźnie usunąć należy bezwzględnie prostować i usuwać lub dopilnować ich sprostowania innych należy dochodzić i wykazać je w protokole lustracyjnym (lub załączniku do tego protokołu) w ten sposób, aby Biuro Patronatu mogło sobie z nich zdać sprawę i wskazać odpowiedni sposób ich usunięcia lub sprostowania. Wogóle zaś czynność kontrolna łączyć się powinna z udzielaniem stosownych informacji i wskazówek organom Spółki co do prawidłowego albo łatwiejszego i dokładniejszego sposobu załatwiania czynności oraz prowadzenia rachunków i ksiąg Spółki.

§. 14. Jeżeli Rada nadzorcza dłużej niż 3 miesiące nie przeprowadzała rewizji skryptów, należy postarać się o zwołanie Rady, aby w obecności lustratora tej czynności dokonała. Tylko w razie istotnych i nie dających się usunąć przeszkód w zebraniu Rady nadzorczej może lustrator poprzestać na przeprowadzeniu rewizji przez sam Zarząd wspólnie z tymi członkami Rady nadzorczej, którzy przybyli na wystosowane do nich w tym celu wezwanie.

§. 15. Lustrator winien starać się o to, aby taktownem i poważnem a życzliwem i przyjacielskiem występowaniem w obec przedstawicieli Spółki, tudzież pracowitem, dokładnem i znajomością rzeczy nacechowanem spełnianiem swego zadania wzmacniać zaufanie Spółki do Patronatu, oraz jego dodatni wpływ na działalność Spółki a także między członkami Spółki i wśród miejscowej ludności budzić zaufanie do Spółki zostającej pod Patronatem Wydziału krajowego i tym sposobem przyczyniać się do jej pomyślnego rozwoju.

§. 16. Z własnej mocy nie jest wszakże lustrator uprawnionym wydawać zarządzenia i polecenia organom Spółki, z wyjątkiem zarządzeń zmierzających do usunięcia dostrzeżonych przy lustracji usterek (§.13.) lub mających na celu ułatwienie wykonania kontroli; inne polecenia lub zarządzenia może wydawać tylko na podstawie szczegółowego upoważnienia ze strony Biura Patronatu.

§. 17. Z czynności swoich spisuje lustrator protokół na przeznaczonym do tego formularzu odrazu w dwu egzemplarzach (przy użyciu kalki). Protokoły te mają być przy zakończeniu lustracji odczytane i odrazu podpisane tak przez lustratora jak i przez obecnych przy lustracji przedstawicieli Spółki a przedewszystkiem przez przełożonego Zarządu, przewodniczącego Rady nadzorczej (lub ich zastępców) oraz kasyera. Oba egzemplarze protokołu przesyła bezwzględnie lustrator Biuru Patronatu, wraz z należącymi do drugiego egzemplarza załącznikami. Do tej przesyłki ma dołączyć raport z doniesieniem, kiedy i dokąd odjechał i jaki jego najbliższy adres dla ewentualnych zleceń urzędowych.

§. 18. Po ukończeniu objazdu lustracyjnego winien lustrator przedłożyć kierownikowi Biura pisemne, dla każdej Spółki osobne sprawozdanie z przeprowadzonych lustracji. W tem sprawozdaniu należy podnieść te momenta uwagi godne o Spółce, które nie znalazły pomieszczenia w protokole lustracyjnym, a przyczyniają się do poznania jej dzia-

łałości i stanu, n. p. co do stosunku między organami Spółki a osobami w jej skład wchodzącymi, co do wpływu Spółki na krzewienie oszczędności, na rozwój ekonomiczny ludności, dalej co do jej wpływu moralnego, co do stosunków Spółki i jej kierowników do innych lokalnych instytucyj i czyników i t. p. Sprawozdanie ma się kończyć wnioskami, jakich instrukcyj należy udzielić Spółce wskutek przeprowadzonej lustracyi.

§. 19. Na podstawie przedłożonego protokołu i sprawozdania lustracyjnego wystosuje Biuro Patronatu w możliwie najkrótszym czasie pismo do Spółki, zawierające uwagi co do zlustrowanego gospodarstwa Spółki, jakoteż instrukcje i polecenia zmierzające do usunięcia spostrzeżonych usterek lub nieprawidłowości, albo ulepszenia i uregulowania działalności Spółki. Do tego pisma ma być dołączony odpis protokołu lustracyjnego wraz z należącymi do niego załącznikami.

§. 20. Biuro Patronatu ma utrzymywać osobną ewidencję przeprowadzonych lustracyj z wyszczególnieniem przy każdej Spółce dnia przeprowadzonej lustracyi, osoby lustratora, liczby porządkowej protokołu i sprawozdania lustracyjnego, tom i stronę kopiała, gdzie zostało skopiowane pismo wysłane do Spółki na podstawie przeprowadzonej lustracyi, oraz inne „uwagi“.

§. 21. Z wyników lustracyj składa Biuro Patronatu Wydziałowi krajowemu sprawozdania kwartalne lub częstsze w razie potrzeby wydania po lustracyi zarządzeń w sprawach, w których decyzya zastrzeżona jest Wydziałowi krajowemu.

We Lwowie dnia 8. maja 1900.

Odpis odezwy

c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 2. grudnia 1899 l. 12.454
do Wydziału krajowego.

W załączeniu przysyłam Wydziałowi krajowemu odpis reskryptu c. k. Ministerstwa rolnictwa z dnia 23. października b. r. L. 22.519/2.546, wyluszczonego te środki i zarządzenia, które uważa za wskazane w tym celu, aby poprzeć rozwój stowarzyszeń gospodarczych w Galicyi.

Zarazem dołączam po 5 egzemplarzy powołanych w reskrypcie ministeryalnym „zasad“ tudzież odbitki referatu Dr. Stefana Lichta i upraszam o oznajmienie mi, czy Wydział krajowy z wyluszczonego przez ministerstwo programem się zgadza, poczem zarządzi c. k. Namiestnictwo w myśl powołanego reskryptu ministeryalnego, co potrzeba, celem przeprowadzenia poszczególnych punktów programu.

Odwołując się dalej do Pisma Pana Marszałka krajowego z dnia 23. marca b. r. L. S. 2104 i odezwy z dnia 16. maja b. r. L. 21.710, oznajmiam, że chcąc poprzeć ważną dla przyszłego rozwoju stowarzyszeń gospodarczych przygotowawczą akcyę kółek rolniczych, c. k. Ministerstwo rolnictwa tym samym reskrypcem udzieliło towarzystwu kółek rolniczych na urządzenie praktycznych kursów handlowych i utrzymanie lustratorów handlowych subwencycę w kwocie 3.200 zł., o którą prosił Wydział krajowy wskutek uchwały Sejmu krajowego z d. 23. marca b. r.

Równocześnie polecam c. k. Namiestnictwu, aby tę kwotę zaasygnował Wydziałowi krajowemu dla rzeczzonego towarzystwa za kwitem ostemplowanym.

Wreszcie upraszam Wydział krajowy wskutek powołanego reskryptu ministeryalnego, ażeby zechciał przesłać c. k. Ministerstwu rolnictwa dowody użycia przyzwołonej subwencji, które przedłożyć winno towarzystwo kółek rolniczych, oraz wszystkie w ostatnich 3 latach drukiem ogłoszone sprawozdania z czynności towarzystwa kółek rolniczych i sklepików wiejskich, tudzież innych gospodarczych stowarzyszeń i związków.

Subalegat do alegatu II.

Odpis reskryptu c. k. Ministerstwa rolnictwa

z dnia 23. października 1899 l. 22.519/2546 do c. k. Namiestnictwa we Lwowie.

Nachdem der Landwirtschaftsrath in seiner letzten Tagung über das h. o. ausgearbeitete Programm zur Förderung des landwirtschaftlichen Genossenschaftswesens sein Gutachten abgegeben hat, hält das Ackerbau-Ministerium den Zeitpunkt für gekommen, um auf Grundlage dieses Programmes und Gutachtens eine Action in den verschiedenen Ländern einzuleiten, welche die umfassendere Entwicklung des landwirtschaftlichen Genossenschaftswesens zum Ziele hat.

Um für die einzuleitende Action eine Directive zu geben, hat das Ackerbau — Ministerium die in 20 Egxemplaren mitfolgenden „Grundsätze“ verfasst, welche für die neben anderen Massnahmen auch in Betracht kommende Propaganda und Belehrung im Wege der politischen Behörden den einzelnen Landesstellen eine kurze Uebersicht jener genossenschaftlichen Aufgaben bieten, deren thunlichst allgemeine Förderug unter der landwirtschaftlichen Bevölkerung das Ackerbau — Ministerium sich angelegen sein lässt.

Die k. k. Statthalterei wird eingeladen, von diesen „Grundsätzen“ sowie von dem ebenfalls in 20 Exemplaren mitfolgenden Referate von Dr. Stefan Licht, welchem der Landwirtschaftsrath bei seiner jüngsten Tagung zugestimmt hat, dem galizischen Landesausschusse einige Exemplare zu übermitteln und demselben hiebei mitzutheilen, dass das Ackerbau-Ministerium zum Zwecke der Förderung des landwirtschaftlichen Genossenschaftswesens in Galizien folgende Massnahmen und Einleitungen für angezeigt erachtet.

a) Auf Grundlage der erwähnten „Grundsätze“ hat die k. k. Statthalterei im Wege der politischen Bezirksbehörden die landwirtschaftliche Bevölkerung über die durch Pflege des Genossenschaftswesens erreichbaren wirtschaftlichen Erfolge zu belehren, dieselbe zur Gründung solcher Genossenschaften anzuregen und dieselben nach Thunlichkeit zu fördern. Es wird sich empfehlen, bei dieser Action auch durch die Schul- und kirchlichen Behörden die Mitwirkung der Lehrer und Priester anzustreben, welche schon wiederholt die landwirtschaftliche Bevölkerung über die wirtschaftliche und sittliche Bedeutung des genossenschaftlichen Zusammenschlusses mit Erfolg belehrt haben und dadurch zu wichtigen Propagatoren der genossenschaftlichen Einrichtungen geworden sind.

b) Ausser dem Landesausschusse sind auch die Landwirtschaftsgesellschaften in Lemberg und Krakau, ferner der Urband der landwirtschaftlichen Gauvereine, der Verband der landwirtschaftlichen Genossenschaften und die Landesbank für das Königreich Galizien und Lodomerien samt dem Grosseherzogthume Krakau unter Mittheilung von Exemplaren der „Grundsätze“ sowie des Licht'schen Referates von der auf Grundlage des Gutachtens des Landwirtschaftsrathes geplanten Action des Ackerbau-Ministeriums in Kenntnis zu setzen und zur Mitwirkung bei Förderung des landwirtschaftlichen Genossenschaftswesens im Lande einzuladen.

c) Vor Allem wird es in Galizien auf die Schaffung eines geordneten Personalcreditsystems für die Landwirte ankommen. Die wenigen Raiffeisenvereine, welche bestehen, genügen nicht, sondern es muss auf die weitere Verbreitung derselben hingewirkt werden, so dass allmählich in allen ländlichen Gemeinden derartige Creditgenossenschaften entstehen. Die bestehenden landwirtschaftlichen Creditgenossenschaften nach dem Systeme Raiffeisen werden in einen Verband (Centralgenossenschaft) mit einer Centralcasse, womöglich unter Uebernahme der ganzen Geldgebarung durch die Galizische Landesbank zu vereinigen sein; dieser Verband wird sodann die Aufgabe haben, durch seine Centrale den Geldausgleich zwischen den einzelnen Raiffeisencassen zu vermitteln, die Revision vorzunehmen und auch neue Gründungen von Cassen, sowie die Belehrung und Propaganda hinsichtlich des landwirtschaftlichen Genossenschaftswesens durchzuführen. Die Einrichtungen bei den landwirtschaftlichen Centralgenossenschaften in Brünn, Prag und Wien werden mit Vortheil studiert, ein in allen Genossenschaftsangelegenheiten versierter Geschäftsführer herangebildet und die Belehrung weiterer Kreise durch Abhaltung von Instructionskursen zur Heranbildung von Zahlmeistern für die Raiffeisencassen unter Stipendierung der Theilnehmer sowie durch Verbreitung einer kurzen „Anleitung“ durchgeführt werden müssen. Zu diesen Zwecken nach Massgabe der verfügbaren Mittel Unterstützungen zu gewähren, wird das Ackerbau-Ministerium gerne bereit sein.

Es wird sehr vortheilhaft sein, für die Verbreitung der richtigen Erkenntniss über den Wert einer umfassenden landwirtschaftlichen Creditorganisation die Mitwirkung der Gauvereine in Anspruch zu nehmen, welche für die Ausbreitung des genossenschaftlichen Sinnes unter der landwirtschaftlichen Bevölkerung schon viel Erspriessliches geleistet haben.

d) Wenn die Organisation der Creditgenossenschaften in grösserem Massstabe eingeleitet ist, wird es sich empfehlen, auch dem genossenschaftlichen Einkaufe der landwirtschaftlichen Bedarfsartikel das Augenmerk zu zuwenden. Durch die Gauvereine und christlichen Kaffäden ist auch auf diesem Gebiete schon vorgearbeitet. Es wird sich darum handeln, allmählich das dormalen durch kleine Vereine besorgte Bezugsgeschäft in eine genossenschaftliche Organisation hinüberzuleiten, so dass der Verband der landwirtschaftlichen Genossenschaften, beziehungsweise Gauvereine dann als Centraleinkaufsgenossenschaft fungieren und der Credit der Centralcasse der rationellen Ausgestaltung des Bezugsgeschäftes dienstbar gemacht werden kann. Auch auf diesem Gebiete wird sich das Studium der bereits bewährten Einrichtungen anderer österreichischer Länder zowie die Abhaltung von Instructionskursen empfehlen. Am zweckmässigsten wäre es, wenn die Raiffeisenvereine neben der Creditvermittlung auch die Organisation des Ankaufsgeschäftes auf der unteren Organisationsstufe mit übernehmen würden. Der Centralverband könnte dann zu Mitgliedern sowohl Raiffeisenvereine als auch landwirt-

schaftliche Einkaufsgenossenschaften und Gauvereine haben, welche alle des Credit der Centralcasse theilhaftig werden könnten.

e) Die Errichtung von Productiv- und Absatzgenossenschaften wird in Galizien erst allmählig und nach der durchgeführten Credit- und Ankaufsorganisation ins Werk gesetzt werden können. Gleichwohl werden einzelne derartige Genossenschaften wie z. B. die bestehenden Molkereigenossenschaften sowie die Schweineverkaufsgenossenschaft in Stanislaw u. s. w. schon jetzt ebenso wie einzelne auf den Absatz gerichtete Bestrebungen der Gauvereine entsprechende Unterstützung finden müssen, damit auch dieses Gebiet der genossenschaftlichen Thätigkeit allmählig vorbereitet werde. Auch wird sich das Studium der Frage schon jetzt empfehlen, ob nicht mit der Zeit die Errichtung von Müllerei- und Bäckereigenossenschaften, ganz insbesondere aber von einzelnen Lagerhausgenossenschaften in Galizien durchführbar wäre.

f) Zur Erhebung der im Lande hinsichtlich des landwirtschaftlichen Genossenschaftswesens hervortretenden Bedürfnisse und zur Prüfung aller für die Errichtung von Genossenschaften, welche die Unterstützung öffentlicher Factoren ansprechen, massgebenden Voraussetzungen ist, wie es in den „Grundsätzen“ angedeutet wurde, eine Prüfungsstelle zu schaffen, welche dem Lande, sowie dem Ackerbau-Ministerium zugleich als locale Begutachtungscommission für einlangende Subventionsgesuche dienen soll.

Für Galizien empfiehlt es sich, im Sinne des h. o. Actionsprogrammes beziehungsweise des Licht'schen Referates eine derartige Prüfungsstelle beim galizischen Landesausschusse einzusetzen. Es hätte sich ein Comité als Begutachtungscommission für Angelegenheiten des wirtschaftlichen Genossenschaftswesens zu constituieren und für die Begutachtung der betreffenden Angelegenheit durch den Landesausschuss selbst die Grundlage zu schaffen. Diesem Comité würden am besten angehören: Vertreter der k. k. Statthalterei und des galizischen Landesausschusses, des Verbandes der Gauvereine, des Verbandes der landwirtschaftlichen Genossenschaften, Krämereien, der Raiffeisenvereine (Dr. Franz Stefczyk), der ruthenischen Prošwita, der Landwirtschaftsgenossenschaften in Lemberg und Krakau und der galizischen Landesbank.

Es wird sich im Interesse der Sache empfehlen, den betreffenden Genossenschaftsverbänden, welche ja naturgemäss die berufenen anwaltschaftlichen und reviedierenden Organe für die zu gründenden Genossenschaften sein, werden, eine massgebende Einflussnahme auf die Beurtheilung der Gesuche insoferne einzuräumen, als sowohl für die ausgiebige Vertretung der Verbände in der Begutachtungscommission, wie auch gesorgt werden soll, dass diesen Verbänden etwaige Subventionsgesuche vor der Berathung in der Commission zur Vorprüfung und zum Referate zugewiesen werden.

Die Gutachten der erwähnten Commission werden, abgesehen von der gründlichen Untersuchung der Bedürfnisfrage und der sonstigen für die Prosperität von genossenschaftlichen Organisationen und Unternehmungen massgebenden Voraussetzungen, insbesondere auch genaue Angaben über die voraussichtlichen kostengenosenschaftlicher Einrichtungen und Unternehmungen und über deren Bedeckungsplan zu enthalten haben. Es wird die durch Geschäftsantheile oder durch die Haftpflicht gedeckte Summe, ferner die Beitragsleistung des Landes oder anderer öffentlicher Factoren der Theil der im Wege des Centralverbandes (Centralcasse) durch Creditbeschaffung zu deckenden Kosten, sowie endlich ein bestimmter Antrag über die staatliche Unterstützung durch Subventionen oder Darlehen in dem Gutachten enthalten sein und auch angegeben werden müssen, ob die betreffende Genossenschaft oder die betreffende genossenschaftliche Action im Rahmen eines Verbandes steht.

Dem Landesausschusse wird mitzutheilen sein, dass das Ackerbau-Ministerium, welches für die materielle Förderung der landwirtschaftlichen Genossenschaften nach Massgabe der verfassungsmässigen Verfügbarkeit reichlichere Mittel als bisher bereit zu stellen gedenkt, von der Annahme ausgeht, dass auch das Land im Einvernehmen mit dem Ackerbau-Ministerium sowie bisher den verschiedenen landwirtschaftlichen Genossenschaften eine entsprechende Unterstützung zuwenden wird.

Odpis odezwy

Wydziału krajowego z dnia 23. listopada 1900 l. 82.458,99 do
c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie.

W odpowiedzi na odezwę c. k. Namiestnictwa z dnia 2. grudnia 1899 L. 12.454/pr., którą Prezydium c. k. Namiestnictwa zakomunikowało Wydziałowi krajowemu reskrypt c. k. Ministerstwa rolnictwa z dnia 28. października 1899 r. L. 225.191,2546 w sprawie programu popierania ze strony Państwa organizacji Stowarzyszeń rolniczych w Kraju naszym, Wydział krajowy ma zaszczyt po rozważeniu tej tak doniosłej dla sprawy ekonomicznego i społecznego dźwignięcia ludności rolniczej w kraju kwestyi oświadczyć przede wszystkim, że zgadza się zasadniczo na zapowiedziane w reskrypcie Ministeryalnym wytyczne tego programu a intencje których on jest wyrazem oraz fakt poruszenia sprawy przez c. k. Ministerstwo rolnictwa radośnie wita, ma sobie jednak za obowiązek wobec ważności rzeczy, o którą chodzi, podnieść i niektóre zastrzeżenia wynikające już to z odrębnych właściwości naszego kraju, które w programie c. k. Ministerstwa opartym głównie na znajomości stosunków krajów zachodnich Monarchii i rozwoju organizacji stowarzyszeń rolniczych w Niemczech, nie zostały należycie uwzględnione już to stąd, iż w memoryale pominięto zupełnie wyniki działalności w ostatnich czasach w kraju naszym na polu organizacji spółek Raiffeisenowskich osiągnięte.

Przechodząc do przedstawienia tych zastrzeżeń, musi Wydział krajowy przede wszystkim położyć nacisk na różnicę, niestety znaczną w stopniu oświaty ludności rolniczej kraju naszego a ludności tego zawodu w krajach zachodnich Monarchii a w konsekwencji także na niższy stopień gospodarczego i ekonomicznego wykształcenia tej ludności, sprawiający, że wiele zadań, które mogą być rozwiązane już obecnie w szczęśliwiej pod tym względem stojących krajach przez organizację stowarzyszeń rolniczych u nas dopiero w tej drodze po szeregu lat pracy przygotowawczej będzie mogło być poruczonem Stowarzyszeniu. Nie tu miejsce wymieniać przyczyny tego stanu rzeczy, wyniku politycznego położenia naszego kraju do niedawna w Monarchii wiekowego zaniedbania go pod względem oświaty, wiek bez mała trwającego upośledzenia ze strony ówczesnej administracji państwowej ekonomicznych i gospodarczych jego potrzeb, tu jednak obowiązek wskazania na ten stan ludności rolniczej wobec obecnie zamierzonej akcji, obowiązek ostrzeżenia, że akcja ta musi być w kraju naszym prowadzoną oględniej, poniekąd innymi środkami a stąd powolniej niż gdzieindziej, jeśli niema narazie rzeczy na zwłknięcie, któreby dla niej mogło być szkodliwszem nawet niż pozostawienie sprawy inicjatywie interesowanych bezpośrednio czynników. Do tej uwagi ogólnej czuje się Wydział krajowy spowodowanym przede wszystkim faktem, iż program akcji zawartej w reskrypcie c. k. Ministerstwa rolnictwa w jednym szczególnie swym punkcie jest poniekąd sam z sobą w pewnej niezgodzie, czego powodem, jak mniemamy, jest gorąca chęć spiesznego popchnięcia sprawy organizacji stowarzyszeń rolniczych w kraju naszym jak najrychlej naprzód, a która skłoniła do szukania wzorów dla rozwoju stowarzyszeń rolniczych w Niemczech, względnie w zachodnich krajach monarchii, gdzie analogiczne jak w Niemczech warunki zupełnie w ten sam sposób rozwinąć jej się kazały. Mamy na myśli te ustępy reskryptu ministeryalnego, w których tenże reskrypt, wychodząc z jednej strony z założenia, iż w kraju naszym stowarzyszeń rolniczych prawie jeszcze nie ma, że

więc niejako rzecz dopiero z gruntu rozpoczynać trzeba, pragnie przecież z drugiej strony posługiwać się w pracy około wytworzenia tych Stowarzyszeń, wytworami już wyższorzędnymi tej assocyacji, to jest związkami stowarzyszeń, bo doradza ich utworzenie, wciągnięcie ich w akcyę programem ujętą. Najwybitniej stanowisko to zaznaczono w ustępie c. reskryptu, traktującym o stowarzyszeniach kredytowych systemu Raiffeisena, gdzie po zaznaczeniu, że istniejące w kraju naszym nieliczne takie Stowarzyszenia (die wenigen Raiffeisenvereine, welche bestehen) nie mogą sprostać potrzebie kredytu osobistego ludności rolniczej (genügen nicht), podniesiono zaraz potrzebę złączenia tych istniejących stowarzyszeń w związek (die bestehenden landwirtschaftlichen Creditgenossenschaften nach dem Systeme Raiffeisen werden in einen Verband zu vereinigen sein), z centralną kasą, o ile możliwości w ten sposób, by Bank krajowy objął całą czynność kasową i bankową tego związku, związek zaś miałby obok pośredniczenia przez swą kasę centralną między poszczególnymi Stowarzyszeniami w wymianie wzajemnej ich funduszów wykonywać kontrolę i nadzór nad stowarzyszeniami, popierać tworzenie nowych Stowarzyszeń, szerzyć i krzewić myśl assocyacji wśród ludności rolniczej. Punkt ten programu, nie liczy się najzupełniej z właściwymi krajowi naszemu stosunkami. Choćby pominąć kwestyę jakby nieliczne (die wenigen Raiffeisenvereine, welche bestehen) mogły wytworzyć związek dość poważny, dość wpływowy, by mógł sprostać swym zadaniom, toż zawsze jeszcze pozostanie kwestyą otwartą, czy te stowarzyszenia chciałyby ponosić bądź co bądź znaczne ofiary na czas utrzymania związku, czy odczułyby jego potrzebę, czy miałyby dość sił do utrzymania związku a to nie tylko sił finansowych w swych zasobach materyalnych, ale i sił intelektualnych w gronach swych członków i pracowników, czy więc znalazłaby się wśród ich członków odpowiednia ilość ludzi, którzyby mogli kierować związkiem zgodnie z jego celami tak szeroko zakreślonymi w programie a więc nie tylko ku pożytkowi każdego stowarzyszenia ale z należytem oddaniem się sprawie krzewienia i popierania Stowarzyszeń nowo powstających, z należytem zrozumieniem celów całej akcyi dla ogółu i interesów kraju.

Wydział krajowy sądzi, że na pytania te odpowiedź na razie przynajmniej, to jest dopóki myśl assocyacji rolniczych elementów nie stanie się więcej powszechną, nie przejmie szerszych kół, wśród tej warstwy ludności, a stać się to może prawie jedynie przez poznanie użyteczności pracy w stowarzyszeniach, korzyści, jakie one swym członkom przynoszą, dopóki myśl ta nie wyda ludzi prawdziwie jej oddanych i poświęconych a dość świątłych zarazem, dopóki korzyści materyalne wynikające z istnienia związków, a więc i korzyści wykonywanej przez nie kontroli, ułatwienia stosunków kredytowych i te wszystkie pożytki, jakie z zawiązania się stowarzyszeń w wspólną organizacyę dla poszczególnych stowarzyszeń wypływają, nie staną się potrzebą odczuta i zrozumianą w tych poszczególnych stowarzyszeniach, wypaść musi przecząco, wobec tego, że warunków tych dla niższego niż w zachodnich krajach monarchii stopnia oświecenia i gospodarczego wykształcenia ludności rolniczej, w kraju naszym dziś jeszcze braknie, pomimo nawet faktu, że liczba kas Raiffeisenowskich jest, jak poniżej wspomnimy, większą niż w omawianym programie przypuszczano. A nadto nie można zapominać także o innych jeszcze czynnikach, które powstanie związków programem przewidywanych na najbliższą już przeszłość w kraju naszym musiałyby utrudnić a na działalność ich wpłynąć bardzo ujemnie, jeśli nie całkiem ją udaremnić. Mówimy o warunkach geograficznych i politycznych kraju naszego, które myśl utworzenia jednego związku stowarzyszeń — choćby tylko kredytowych prawie wykluczyć każą. Pamiętać trzeba, że kraj nasz to co do powierzchni (78.502 klm. □) i co do cyfry ludności (w r. 1890: 6,607.816 mieszkańców, osiadłych w przeszło 6.000 gmin a przeważnie rolnictwu oddanych) największa prowincya monarchii, zamieszkała przez dwa pokrewne ale przecież odrębne szczepy, odrębności swej strzegące. Jak stosunki rozległości kraju, znacznej liczby gmin w nim istniejących, każą wykluczyć możliwość oddania kontroli nad stowarzyszeniami rolniczemi, choćby tylko kredytowemi jednemu związkowi, bo koszta tej kontroli musiałyby być z powodu odległości zbyt wielkie, a nie mniej nie pozwalają się ludzić, by taki związek mógł mieć dokładną znajomość stosunków lokalnych, konieczne do oceny życia i żywotności stowarzyszenia, jego zdolności kredytowej, wreszcie jego działalności, tak znowu stosunki polityczne narodowościowe każą się liczyć z faktem, iż takich związków powstaćby musiało więcej i to nie ze względu na ekonomiczne cele, lecz jedynie ze względów politycznych różnic w przekonaniach członków tworzących stowarzyszenia związku tworzące. O ile powstanie kilku związków ze względu na geograficzne stosunki kraju, jeśli na wytworzenie tych związków dałby się znaleźć w ludziach oddanych

idei assocyacji odpowiedni materyał, mogłoby dać korzyść w lepszej znajomości stosunków poszczególnych stowarzyszeń, ściślejszej i skuteczniejszej kontroli nad stowarzyszeniami, korzyści każdej decentralizacji uzasadnionej właściwościami przyrodzonych warunków, o tyle znowu rozbicie akcji czysto ekonomicznej przez wprowadzenie do niej pierwiastku politycznego, byłoby zdaniem Wydziału krajowego dla sprawy wprost szkodliwym. Wśród tych stosunków musi więc Wydział krajowy zastrzedz się przeciw myśli w programie zawartej, spiesznego wytworzenia z istniejących stowarzyszeń związku ich, a doradzać przystąpienie do jej wykonania dopiero znacznie później, kiedy będą dla niej warunki wytworzone, kiedy myśl ta nie będzie sztucznym przyspieszeniem rozwoju organizacji, ale jej naturalnym etapem, kiedy więc będzie wynikiem odczutej w samych stowarzyszeniach potrzeby.

Odroczenie to nie pociągnie za sobą zdaniem Wydziału krajowego ujemnych następstw dla wykonania zamiarów c. k. Ministerstwa rolnictwa na polu krzewienia myśli assocyacji wśród ludności rolniczej, jeśli c. k. Ministerstwo rolnictwa zechce w miejsce związku stowarzyszeń kredytowych rolniczych systemu Raiffeisena, proponowanego w programie uznać za odpowiedni ku temu ten organ Wydziału krajowego, który powołany został uchwałą Sejmu krajowego z dnia 16. marca 1899 r. do życia dla spełniania tych wszystkich zadań, jakie program przekazuje związkowi stowarzyszeń Raiffeisenowskich, to jest Biuro Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek, systemu F. W. Raiffeisena, czynne od 1. lipca 1899 r. przy Wydziale krajowym. Organ ten, o którym w programie c. k. Ministerstwa rolnictwa nie ma wzmianki, wytworzony został (na wzór podobnej instytucji, jaka istniała przy dolno-austriackim Wydziale krajowym przez szereg lat, zanim w tym kraju można było przystąpić do utworzenia związku kas systemu Raiffeisena), w Wydziale krajowym dla krzewienia myśli zakładania kas takich, czyli stowarzyszeń w kraju naszym, dla wykonywania nad ich działalnością opieki i kontroli, dla udzielania im ze strony kraju potrzebnej pomocy kredytowej w warunkach zdrowych a zabezpieczających kraj od strat i ryzyka. Załączone pod $\%.$ sprawozdanie Wydziału krajowego z d. 10. grudnia 1898 r. L. W. 45152/98, zawierające w swej drugiej części uzasadnienie wniosków w tej sprawie Sejmowi przedstawionych, dalej załączone pod $\%.$ sprawozdanie sejmowej komisji o tym przedmiocie, zakończone wnioskami, które Sejm na posiedzeniu z d. 16. marca 1899 jednomyślnie uchwalił, określają wyczerpująco powody objęcia przez kraj Patronatu nad Spółkami Raiffeisenowskimi, zajęcia się ich organizacją, a wśród tych powodów nie małą rolę grały właśnie te stosunki, które powyżej przedstawiliśmy, jako uniemożliwiające oddanie akcji w ręce Związku, czy Związków, wyświetlają dalej cele kraju w tej akcji, wskazują wreszcie środki, jakimi te cele osiągnięte być mają, nakoniec podają też wysokość ofiar finansowych, jakich Sejm postanowił nie szczędzić dla skutecznego rozwinięcia tej akcji. Załączone pod $\%.$ sprawozdanie Wydziału krajowego z d. 22. grudnia 1899 r. L. W. 77255 przedstawia Sejmowi wykonanie uchwały z 16. marca 1899 a więc zorganizowanie w Wydziale krajowym Biura Patronatu i jego czynności od 1. lipca po dzień 22. grudnia 1899 r., dołączone $\%.$ zaś sprawozdanie sejmowej komisji w tym przedmiocie zakończone wnioskami, które Sejm uchwałą z d. 10. kwietnia 1900 przyjął, wykazuje środki przyznane na r. b. na akcję Patronatu. Nakoniec załączamy $\%.$ egzemplarz przez Wydział krajowy wydanej publikacji pod tytułem: „Podręcznik dla Spółek oszczędności i pożyczek systemu F. W. Raiffeisena“, opracowanej przez dr. Franciszka Stefczyka, kierownika Biura Patronatu, a zawierającej szczegółowe informacje o zakresie działania tego Biura, organizacji i prowadzeniu Spółek pod Patronatem zostających, prowadzeniu ich ksiąg i rachunków, objaśnione na odpowiednich wzorach i formularzach. Powołując się na dane zawarte w tych załącznikach, nie wdaje się Wydział krajowy w bliższe omówienie organizacji Biura Patronatu i jego działalności, a poprzestając w tej mierze na powołaniu się na szczegóły przytoczone w swej odezwie z d. 23. listopada 1900 r. LW. 25631/900, w której w myśl uchwały Sejmu z dnia 10. kwietnia 1900 r. uprasza o wyjednanie ze Skarbu państwa zasiłku na koszt zakładania Spółek Raiffeisenowskich i kontrolowania ich działalności, tu pragnie tylko podnieść te momenta, które zdaniem Wydziału krajowego stanowczo każą w akcji objętej omawianym programem c. k. Ministerstwa rolnictwa przyznać pierwszeństwo organizacji przez Wydział krajowy wytworzonej nad proponowaną w programie akcją za pośrednictwem związku stowarzyszeń. Otóż przedewszystkiem ze względu na samą myśl szerzenia z d r o w y c h stowarzyszeń rolniczych, zdrowych, to jest tworzonych tam, gdzie istnieją dla ich powstania i skutecznej działalności warunki, daje organizacja Biura

Patronatu już dlatego większą gwarancją rzeczywistości skutecznego spełnienia tego zadania, że otacza swą opieką sprawę powstania, wytworzenia stowarzyszeń od pierwszej już chwili, powstania myśli zawiązania Stowarzyszenia, skoro bowiem tylko inicjatorowie tej myśli pragną korzystać z pomocy Patronatu, dla zamierzonego Stowarzyszenia, muszą się do Biura Patronatu zgłosić, a zgłoszenie to ma ten skutek, iż delegat Biura warunki miejscowe bada, odpowiednich informacjami zasięga i w razie, jeśli warunków odpowiednich nie ma, jeśli na miejscu ludzi zdolnych do prowadzenia Spółki nie znajdzie, sprawę wyjaśnia, zapobiegając tworzeniu Spółki niezdolnej do życia i spełniania swych zadań statutowych i społecznych. Działalności tej nie może wykonywać żaden Związek, działalność ta bowiem musi być wykonywaną bezpłatnie, pociągałaby więc za sobą takie ofiary z kasy związkowej, że żaden Związek nie byłby w stanie ich ponieść. Powtóre dla już istniejących stowarzyszeń jest ta organizacja o tyle korzystniejszą od Związkowej, że jest i może być, jak długo tego stan finansowy Stowarzyszeń wymaga, dla nich bezpłatną.

Organizacja Biura Patronatu w Wydziale krajowym sprawia, że nadzór i kontrola, jakie Biuro wykonuje nad Spółkami, mogą być zastosowane do potrzeb i właściwości każdej prawie Spółki, że daleki od biurokratycznej sztywności i ociężałości, a sprężystsze ich wykonywanie, niżby to mogło być w fungowaniu organów Związku, może dokładniej i częściej pilnować jej prowadzenia, że może i musi, gdzie tego zachodzi potrzeba, częstoć z samego ludu kształcić i przygotowywać siły uzdolnione do kierownictwa Spółki i wykonywania w niej czynności, że wreszcie w stosunkach Spółek z władzami może je otaczać opieką skuteczniejszą niż związek, powaga bowiem Władzy autonomicznej, rekojmia, iż opieka ta a względnie interwencja na rzecz Spółek jest zawsze uzasadnioną i słuszną, czynią ją tem samem skuteczniejszą. Po trzecie korzystają Spółki przy organizacji Biura Patronatu w Wydziale krajowym w daleko wyższej mierze z finansowej pomocy kraju, zarówno w formie zasiłków na założenie udzielanych, jak w formie kredytu udzielanego pod dogodnymi dla Spółek warunkami z funduszu na ten cel utworzonego, udzielając bowiem tej pomocy na podstawie zbadania sprawy przez Biuro, będące organem Wydziału krajowego, zatem przez siły przez Wydział krajowy dobrane, jego zaufaniem obdarzone, może Wydział krajowy przyznawać zasiłki i pożyczki z całem przeświadczeniem o ich potrzebie i pożyteczności prowadzić w ten sposób swą akcję z pełną świadomością jej celów, z pełnym poglądem i całą znajomością jej szczegółów, co gdyby nawet kraj chciał pomocy podobnej udzielać ze swych funduszy Spółkom zostającym pod kontrolą Związku, zależnembymy było od każdorazowego składu Zarządu Związku, od stopnia zaufania do osób do tego zarządu powołanych, od sposobu prowadzenia spraw przez ten związek, nie dawałoby więc możności prowadzenia akcji tak konsekwentnie, spokojnie i jednolicie, jak przez Biuro Patronatu. Obok tych korzyści dla Spółek z organizacji Biura Patronatu wynikających, nie można z drugiej strony zapoznawać faktu, że organizacja ta daje wszelką gwarancję spełniania zakreślonych sobie zadań z należytem uwzględnieniem ekonomicznych i społecznych celów akcji krzewienia wśród ludności rolniczej kraju myśli assocyacji, w sposób odpowiedni interesowi kraju, zostając bowiem pod bezpośredniem kierownictwem Wydziału krajowego a nadzorem Sejmu, może być w każdym swem stadium przez te niewątpliwie kompetentne czynniki badaną, kontrolowaną, w razie potrzeby miarkowaną, lub na właściwą drogę wprowadzaną. Na koniec wspomnieć nam jeszcze trzeba o jednej jeszcze dodatniej stronie takiej właśnie organizacji nad inną, mianowicie o korzystnem dla akcji a trafnem połączeniu w Biurze Patronatu charakteru władzy, jaki stąd wynika, że jest ono organem Wydziału krajowego utworzonym uchwałą Wys. Sejmu, podlegającym jego i Wydziału krajowego zarządzeniom, z charakterem wytworu assocyacji, który to charakter nadaje mu fakt, iż władza jego wobec Spółki i w Spółce opiera się na postanowieniach jej statutu, czyniąc zeń niejako najwyższy organ w stowarzyszeniu. Ten charakter właśnie organizacji przeprowadzonej w utworzeniu Biura Patronatu, wynikająca zaś kombinacja zalet i środków działania, jakie są właściwe związkom prywatnym i władzy publicznej, okazało się w dotychczasowej akcji nader pożytecznem, nie tylko bowiem uchroniły akcję od rozbitcia jej na kilka ognisk, co ze względu na rozległość kraju i wynikające stąd koszty przy organizacji związków byłoby było koniecznem, ale postawiły sprawę i akcję ponad kwestyami wynikającymi z politycznych i narodowościowych stosunków kraju, zapewniając przez zajęcie się sprawą ze strony Wydziału krajowego zupełną bezstronność w sprawach narodowościowych. Nadto trudno tu nie podnieść także, że ten charakter Patronatu ułatwia znacznie w wielu razach, gdzie zachodzi potrzeba wystąpienia z powagą władzy i użycia tych środków i wpływów, jakie daje oparcie

się o pierwiastek władzy publicznej, działalność na polu tworzenia stowarzyszeń, już to przez łatwiejsze porozumienie się z władzami, już to przy zużytkowaniu lokalnych władz autonomicznych do udzielenia opinii o warunkach i stosunkach miejscowych, pomijając już fakt, że zajęcie się sprawą przez Reprezentację kraju i jej nad nią opieka daje myśli krzewienia stowarzyszeń wśród ludności rolniczej najskuteczniejsze poparcie u wszystkich warstw ludności kraju.

Wyniki półtorarocznej niespełna działalności Biura Patronatu przedstawił Wydział krajowy c. k. Prezydum Namiestnictwa w powołanej już odezwie z d. 23. listopada 1900. r. LW. 25631, tu więc tylko zaznacza, że wszystkie powyższe uwagi oparte są na dokładnem i ścisłem rozważeniu poznanych w ciągu akcji stosunków kraju i uprasza, by raczyło ze swej strony c. k. Ministerstwu rolnictwa powyższą sprawę organizacji Biura Patronatu Wydziału krajowego nad Spółkami oszczędności i pożyczek i jego działalność przedstawić i wyjednać, by c. k. Ministerstwu zechciało w zamierzonej akcji swej organizację tę jako dla kraju naszego obecnie najodpowiedniejszą uznać i ze swej strony poprzeć, a od myśli tworzenia związku stowarzyszeń na teraz odstąpić. Nie ucierpi też na takiej zmianie programu sprawa krzewienia innej natury gospodarczych stowarzyszeń ludności rolniczej, jakkolwiek bowiem zakres działania biura Patronatu dziś obejmuje tylko stowarzyszenia kredytowe systemu Raiffeissena, które stosownie do zupełnie trafnego zapatrywania zawartego w programie c. k. Ministerstwa mogą spełniać także zadanie wspólnego zakupna artykułów gospodarskich, nie obejmuje zaś organizacji rolniczych Spółek, czyli stowarzyszeń produkcyjnych a wreszcie takichże Spółek mających na celu organizację zbytu produktów rolnych, to jednak Wydział krajowy sądzi, że rozszerzenie zakresu działania Biura Patronatu na te rodzaje stowarzyszeń byłoby, przy finansowem poparciu ze strony Państwa, możliwem przez przydanie odpowiednich sił fachowych, po części już przy Wydziale krajowym pracujących, (jak n. p. krajowe Biuro mleczarskie) możliwem i wskazanem, skoro tylko wytworzy się odpowiednia ilość zdrowych stowarzyszeń kredytowych, które, jak słusznie w programie c. k. Ministerstwa zaznaczono, są podstawą dalszej organizacji, najlepszą dla niej szkołą, najskuteczniejszym środkiem agitacyjnym.

Z kolei przechodzi Wydział krajowy do drugiej sprawy w programie c. k. Ministerstwa poruszonej, dotyczącej wytworzenia władzy opiniującej w sprawach stowarzyszeń rolniczych, mającej powstać przy Wydziale krajowym jako organ doradczy w sprawach związków rolniczych, Jak zaznaczono u wstępu, Wydział krajowy, zgadzając się zasadniczo na program c. k. Ministerstwa rolnictwa, zgadza się też w zasadzie na myśl powołania do życia proponowanego organu, pragnie jednak zwrócić już teraz uwagę c. k. Ministerstwa rolnictwa na fakt, iż jakkolwiek zakres działania tego organu doradczego został zbyt ogólnikowo w programie określony, tak, iż trudno właściwie powziąć o tym zakresie ścisłe wyobrażenie, to jednak już obecnie wydaje się on zbyt szeroko zakreślonym a przez to dla stosunków naszych nie zupełnie odpowiednim. Wedle reskryptu c. k. Ministerstwa rolnictwa i dodanych doń zasad, miałby zakres działania powstać mającego organu obejmować: ocenianie objawiającej się w kraju potrzeby zakładania wszelkich Spółek rolniczych i badanie warunków każdej takiej Spółki, któraby wymagała pomocy publicznej, wreszcie rozmiarów wsparcia z funduszków publicznych dla każdej z tych Spółek a to przy uwzględnieniu przed wydaniem orzeczenia opinii Związków Spółek. Tak pojęty zakres działania organu doradczego jest, zdaniem Wydziału krajowego, za obszernym, rozciągającym kontrolę powstać mającego organu nad akcją zbyt daleko; toż w razie takiego zakresu działania można by Spółce przyznać zasiłek tylko i dopiero na podstawie uchwały owego organu doradczego, a tak jak tu z każdym drobnym wydatkiem z funduszków publicznych tak w sprawach wszelkich dotyczących czy założenia Spółki, czy określenia warunków, jakieby poprzednio miały być dopełnione, czy zastosowanie ewentualnie jakichś środków zapobiegających rozstrojowi Spółki, trzeba by zasięgać opinii owego komitetu, owego organu doradczego. Wydział krajowy nie sądzi, by wyposażony tak obszernym i drobiazgowym zakresem działania organ doradczy był potrzebnym, owszem, uważałby go za szkodliwy czynnik, bo kępujący i zrażający inicjatywę prywatną a utrudniający sprężystość w działaniu Biura Patronatu i popieraniu ze strony władz, w właściwym im zakresie rozwoju stowarzyszeń rolniczych. Takie Stowarzyszenia, o jakich rozwój w najbliższym czasie chodzić będzie w kraju, rozkrzewiły się i rozwinęły pomyślnie gdzieindziej a poniekąd i u nas, bez komitetu cenzorskiego, wyposażonego tak daleko sięgającym zakresem działania, mimo tego z natury swej niemogącego znać w szczegółach stosunków i warunków miejscowych, czerpiącego

znajomość tę z relacji czynników pośrednich (wedle progr. Związków), wobec tych relacji skłonnego do krytyki, nie zawsze zdrowo na tok sprawy oddziałującej nie raz powodującej niepotrzebną zwłokę, czynniki u dołu organizacji stojące zrażającej. Przy takim zakresie działania, jaki nadaje program c. k. Ministerstwa rolnictwa organowi doradczemu, obawiały się Wydział krajowy nadania w całej organizacji przewagi czynnikom krytykującym nad działającymi, przewagi mogącej doprowadzić do tłumienia zaufania w własne siły i własną pomoc, do paraliżowania inicjatywy, śmiałości i energii prywatnej w działaniu, to jest głównych elementów pracy twórczej na każdym polu a cóż dopiero na polu associacji gospodarczej. W akcji całej, o którą chodzi, pamiętać trzeba, że opieka i pomoc publiczna dla stowarzyszeń rolniczych, w których ludzie pracują przeważnie bezinteresownie, nie powinna być ani przykrą ani przewlekłą, że zasada: „qui cito dat, bis dat“ ma tu zastosowanie, jak i o tem, że forma i sposób udzielonej pomocy znaczą częstokroć w użyteczności pomocy więcej, niż jej rozmiary, że inaczej oddziaływa pomoc szybka, udzielona życzliwie, inaczej pomoc połączona z długimi zabiegami, zimna i sztywna, która przejść musi przez liczne krytykujące alembiki. Alembiku tego, jaki w myśl programu miałby tworzyć organ doradczy, wyposażony tak obszernym zakresem działania Wydział krajowy nie widzi potrzeby w naszych stosunkach a to tem mniej, jeśliby c. k. Ministerstwo rolnictwa było skłonnem w miejsce proponowanych związków przyjąć w program jako czynnik akcji Biuro Patronatu Wydziału krajowego nad stowarzyszeniami rolniczymi, czynnik zarówno twórczy, jak krytyczny a działający sprężysto i szybko w granicach obowiązujących go przepisów. Oświadczając się przeciw zakresowi działania organu doradczego, tak obszernemu, jak zdaje się wynikać z reskryptu c. k. Ministerstwa rolnictwa, uznaje jednak Wydział krajowy utworzenie organu doradczego przy Wydziale krajowym w sprawach propagandy zakładania i krzewienia związków rolniczych w kraju, za wskazane i potrzebne, radby jednak zwolnić ten organ od czynności drobiazgowych, od całego balastu próśb, podań i wniosków, a natomiast przyznać mu prawo opiniowania w kwestyach donioslejszego dla akcji znaczenia, prawo przedkładania Wydziałowi krajowemu a za jego pośrednictwem c. k. Rządowi i Sejmowi odnośnych wniosków.

Wydział krajowy sądzi, że: I. wydawanie opinii: 1) co do objawiających się w kraju lub w jego częściach potrzeb rozpowszechnienia pewnego rodzaju albo typu Spółek, czy stowarzyszeń rolniczych; 2) co do właściwego i odpowiedniego dla różnych rodzajów i typów tych stowarzyszeń ustroju; 3) co do wydawania przepisów i norm, czy to dla Biura Patronatu Wydziału krajowego, czy innych władz i czynników publicznych, norm określających współdziałanie tych czynników w akcji popierania i rozwijania każdego z tych rodzajów stowarzyszeń rolniczych; 4) co do przychodzenia w pomoc pojedynczym Spółkom z funduszy publicznych, o ileby ta pomoc przekraczać musiała zwykłe normy lub o ileby cel Spółki wymagał znaczniejszych świadczeń, czy to z funduszu kraju, czy państwa; że dalej II. przedstawianie wniosków Wydziałowi krajowemu we wszelkich sprawach dotyczących organizacji stowarzyszeń ludności rolniczej w kraju i czynników działających na tem polu, mogłoby tworzyć obfity i doniosły dla rozwoju sprawy zakres działania proponowanego ciała doradczego, nie wywierając tego szkodliwego wpływu, o jakim powyżej była mowa.

Co do składu tego ciała Wydział krajowy nie może obecnie, nie wiedząc, czy c. k. Ministerstwo rolnictwa będzie skłonnem przychylić się do określenia zadań tego ciała w myśl powyżej wypowiedzianych uwag, przedłożyć konkretnych ze swej strony wniosków, pozwala sobie jednak zwrócić uwagę c. k. Prezydum Namiestnictwa, że przy Wydziale krajowym istnieje już ciało obradujące, organ doradczy Wydziału krajowego w sprawach rolniczych, utworzona uchwałą Sejmu krajowego z dnia 29. listopada 1890 r. krajowa Komisya dla spraw rolniczych, a zdaniem Wydziału krajowego byłoby wskazaniem i pożądanem, wobec faktu istnienia tego organu doradczego, nie przystępować do kreowania nowego ciała lecz przez odpowiednią reformę statutu komisji, przez powołanie w jej skład tych czynników, którymi by w myśl wniosków c. k. Ministerstwa uzupełnić ją należało, wytworzyć z sekcji stałej komisji, zbierającej się co miesiąc, a więc dość często, odpowiedni organ do spełnienia wyżej omówionych zadań.

Przedstawiającę myśl pod rozważę c. k. Prez. Namiestnictwa mamy zaszczyt dołączyć pod % statut kraj. komisji dla spraw rolniczych w dziś obowiązującym brzmieniu i oświadczamy, że Wydział krajowy w razie, gdyby c. k. Ministerstwo rolnictwa raczyło się przychylić do wyżej wyrażonych zapatrywań, gotów jest ze swej strony po bliższem omówieniu sprawy

zakresu działania Komisji, jako organu doradczego w sprawach organizacji assocyacji ludności rolniczej, przedłożyć Wys. Sejmowi odpowiednie środki zmiany jej dotychczasowego zakresu działania i składu.

W myśl powyższych uwag podyktowanych znajomością stosunków kraju i jego właściwości, przeszedłby ster akcji zamierzonej w ręce kraju, w ręce Wydziału krajowego, jako władzy wykonującej patronat nad Stowarzyszeniami rolniczymi w kraju i jako władzy, o którą oparłby się ów nowy organ doradczy, Wydział krajowy nie sądzi jednak, by oboliczność ta miała zmrozić dobre intencje c. k. Ministerstwa rolnictwa w sprawie rozwinięcia więcej intensywnej, niż dotąd akcji dla poparcia rozwoju tworzenia Spółek ludności rolniczej w kraju naszym, sprawa bowiem, jak świadczy choćby sam program c. k. Ministerstwa, pragnący akcyę oprzeć o Związki Stowarzyszeń, — nie nadaje się wogóle do ujęcia jej wprost w ręce organów rządowych a wśród warunków i stosunków panujących w naszym kraju może być pomyślnie rozwiązana jedynie przez akcyę Wydziału krajowego przy pomocy poddanych mu organów autonomicznych a przy poparciu ze strony Skarbu Państwa i organów rządowych. Odnośnie do poparcia ze strony organów rządowych krzewienia myśli assocyacji wśród ludności rolniczej a więc i do ustępu omawianego reskryptu ministeryalnego oznaczonego lit. a), w myśl którego ma c. k. Namiestnictwo przez c. k. polityczne władze powiatowe pouczać ludność włościańską o korzyściach zawiązywania Stowarzyszeń a dalej propagować zakładanie Stowarzyszeń za pośrednictwem dnczowieństwa i nauczycielstwa ludowego, pozwala sobie Wydział krajowy zwrócić uwagę c. k. Prezydium Namiestnictwa w interesie sprawy, o którą chodzi, iż propaganda tych czynników winnaby koniecznie uwzględnić dotychczasową akcyę Sejmu i Wydziału krajowego, a więc winna się oprzeć na tych publikacjach, jakie Biuro Patronatu już wydało i wydaje w celu propagowania idei assocyacji, w przeciwnym bowiem razie mogłaby wywołać jedynie zamęt w opiniach, który szkodliwie musiałyby się odbić na sprawie, a dalej iż zdaniem Wydziału krajowego byłoby pożądanem, by organa c. k. Władz rządowych nie tylko drogą propagandy lecz także w właściwym zakresie urzędowania w wykonywaniu przepisów ustawy z r. 1873 o stowarzyszeniach, a dalej w stosowaniu i wykonywaniu ustaw podatkowych, o ile do tego będzie sposobność, przejęły się duchem życzliwości dla wytworów assocyacji rolniczej i ich właściwości. Takie poparcie ze strony Władz rządowych obok akcji kraju obok pociągającej siły przykładu w Stowarzyszeniach już utworzonych a szczęśliwie i pomyślnie się rozwijających, obok poparcia ze strony prowincjonalnych czynników autonomicznych i światłych obywateli kraju przyczyni się niewątpliwie do pomyślnego rozwoju i przebiegu akcji w kraju naszym i dozwoli mu w normalnym zdrowym rozwoju rzeczy doścignąć społeczeństwa zachodnich krajów.

Na tej uwadze kończy Wydział krajowy odpowiedź swą na odezwę c. k. Namiestnictwa z d. 2. grudnia 1899 L. 12454/pr. i uprasza, c. k. Prezydium Namiestnictwa raczy zawarte w niniejszej odezwie uwagi podać do wiadomości c. k. Ministerstwa rolnictwa a o Jego dycyzji Wydział krajowy w właściwym czasie zawiadomić.

Odpis odezwy

Wydziału krajowego z dnia 23. listopada 1900 L. 25.631 do
Prezydyum c. k. Namiestnictwa we Lwowie.

Na posiedzeniu z dnia 10. kwietnia 1900 powziął Wys. Sejm krajowy uchwałę tej treści: „Poleca się Wydziałowi krajowemu przeprowadzić rokowania z c. k. Rządem, celem wyjednanania wydatnego zasiłku ze Skarbu państwa na koszt zakładania spółek oszczędności i pożyczek tudzież kontrolowania ich działalności“. W wykonaniu tej uchwały sejmowej Wydział krajowy ma zaszczyt upraszać c. k. Prezydyum Namiestnictwa o przedłożenie c. k. Ministerstwu rolnictwa przytoczonej uchwały sejmowej wraz z następującymi uwagami i wnioskami.

Podjęta przez Wydział krajowy akcja w celu popierania rozwoju i działalności Spółek systemu Raiffeisena opiera się na uchwałach Sejmu krajowego z dnia 16. marca 1899 powziętych w załatwieniu załączonego tutaj pod A. / . sprawozdania Wydziału krajowego o organizacji kredytu dla włościan. Uchwały te opiewają:

„I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o organizacji kredytu dla włościan, a mianowicie o organizacji powiatowych instytucyj kredytowych tudzież Spółek oszczędności i pożyczek.

II. Sejm przyjmuje do wiadomości ułożony przez Wydział krajowy statut wzorowy dla „Spółek oszczędności i pożyczek, stowarzyszeń zarejestrowanych z nieograniczoną poręką“, z tem jednak zastrzeżeniem, że należy zmienić postanowienia statutu o udziałach i funduszu rezerwowym, oraz o kontroli.

Mianowicie należy zmienić:

a) postanowienia o udziałach (§. 46. statutu) w ten sposób, że udział minimalny wynosić ma 10 koron, z czego wpłacić ma członek przynajmniej jedną koronę przy wstąpieniu do spółki, resztę zaś w ratach półrocznych przynajmniej po jednej koronie.

Należy jednak dać członkom Spółki możność podwyższenia udziału do wysokości 50 koron; wyższego nad tę kwotę udziału żaden członek mieć nie może.

b) Postanowienia o dywidendzie (§. 47. statutu) należy zmienić w ten sposób, że dywidendę od udziałów i jej wysokość oznacza walne zgromadzenie, która jednak stopy procentowej wkładek przekraczać nie może. Dywidendę niepodniesioną należy dopisać do udziału, a jeżeli jest już całkowicie wpłacony — zapisać jako wkładkę oszczędności.

c) Postanowienie o opłatach wstępnych (§. 50) należy zmienić w ten sposób, że członek przystępujący do Spółki zapłacić ma jedną koronę na rzecz funduszu rezerwowego.

d) Postanowienia o patronacie (§§. 41, 42 i 43 statutu) należy zmienić w ten sposób, że wykonywanie patronatu określone być ma instrukcją, uchwaloną przez Wydział krajowy w myśl zasad, przez Sejm przyjętych, a spółki obowiązane są poddać się wszelkim postanowieniom tej instrukcji.

III. Sejm upoważnia Wydział krajowy do wykonywania patronatu nad „Spółkami oszczędności i pożyczek“, założonymi na podstawie wzorowego statutu.

Spółki zostające pod patronatem Wydziału krajowego obowiązane są poddać się formalną deklaracją wszelkim postanowieniom instrukcji o wykonywaniu patronatu, którą Wydział krajowy uchwali i poda do wiadomości Sejmu na najbliższej sesyi.

Instrukcja ta zawierać ma następujące postanowienia zasadnicze:

a) Zanim Wydział krajowy przystąpi do współdziałania przy założeniu „Spółki oszczędności i pożyczek“ w pewnej miejscowości — zasięgnie opinii Wydziału powiatowego i zawiadomi Wydział powiatowy o swojej uchwale w tym przedmiocie.

b) Wydział krajowy wykonuje naczelny nadzór i kontrolę nad działalnością „Spółek oszczędności i pożyczek“ tak co do ścisłego przestrzegania postanowień statutu, jak też co do należytego prowadzenia ksiąg i kasy.

Wydział krajowy może poruczyć sprawowanie tej kontroli Wydziałowi powiatowemu w tym celu, aby kontrola wykonywaną była peryodycznie przez delegata Wydziału powiatowego; sprawozdanie o tej czynności Wydział powiatowy przedłoży bezzwłocznie Wydziałowi krajowemu.

c) Wydział krajowy udzieli „Spółkom oszczędności i pożyczek“ fachowej pomocy przy zawiązaniu, tudzież udzielać im będzie informacji podczas ich działalności, szczególnie co do odpowiedniego prowadzenia ksiąg i kasy.

Także przy tych czynnościach Wydział krajowy może zażądać współdziałania Wydziału powiatowego, lub przeprowadzenie tych czynności Wydziałowi powiatowemu poruczyć.

d) Wydział krajowy czuwa nad tem, aby suma wkładek oszczędności lokowanych w spółkach, pozostała w odpowiednim stosunku do pokrycia, jakie przedstawia majątek spółki, tudzież poręka członków. Wydział krajowy może zatem oznaczyć maksymalną sumę wkładek, które spółka może przyjąć na lokację, a zarząd spółki obowiązany jest zastosować się do takiej wskazówki.

e) Wydział krajowy udziela z funduszu krajowego zasiłków na koszt założenia „spółek oszczędności i pożyczek“ tudzież udziela tym spółkom kredytu z utworzonego w tym celu funduszu pożyczkowego.

f) Jeżeli spółka uchyla się od przeprowadzenia kontroli, albo nie zastosowuje się do otrzymanych z Wydziału krajowego wskazówek co do postępowania przy udzieleniu pożyczek lub ich ściąganiu, prowadzenia ksiąg i kasy i przyjmowania wkładek oszczędności — może Wydział krajowy uchwalić, że patronat jego nad spółką ustaje.

Skutkiem takiej uchwały Wydziału krajowego następuje wypowiedzenie kredytu, udzielonego spółce z funduszu pożyczkowego a kredyt ten spółka obowiązana jest spłacić w przeciągu 6 miesięcy.

W tym samym terminie spółka obowiązana jest zwrócić Wydziałowi krajowemu zasiłek udzielony na koszt założenia spółki.

O uchwale Wydziału krajowego, uchylającej patronat nad spółką, zawiadomić należy Wydział powiatowy, tudzież spółkę na ręce zarządu i na ręce przewodniczącego rady nadzorczej. Wydział powiatowy zarządzi ogłoszenie tej uchwały w gminach, które obejmuje zakres działania spółki.

IV. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu ułożyć drugi statut wzorowy dla „spółek oszczędności i pożyczek“, oparty na zasadzie ograniczonej poręki, w wysokości przynajmniej pięciokrotnej subskrybowanych udziałów.

Statut ten zawierać ma postanowienia względem zachowania odpowiedniego stosunku między własnym majątkiem spółki a kapitałem obcym.

Obydwa statuty wzorowe, t. j. tak statut z poręką nieograniczoną zmodyfikowany co do postanowień ad II. wymienionych, jak też statut z poręką ograniczoną, Wydział krajowy wyda drukiem, oraz zarządzi równocześnie druk instrukcji o zakładaniu i prowadzeniu spółek, tudzież ksiąg rachunkowych, skryptów dłużnych, formularzy do manipulacji biurowej i t. p.

V. Sejm upoważnia Wydział krajowy:

a) do zorganizowania biura Patronatu „Spółek oszczędności i pożyczek“ celem sprawowania czynności ad III. wymienionych;

b) do urządzenia praktycznych kursów dla funkcyonaryuszów spółek.

VI. Na koszt organizacyi biura patronatu, urządzenia kursów praktycznych dla funkcyonaryuszów spółek, tudzież na koszt zakładania spółek, przeznaczają Sejm do dyspozycyi Wydziału krajowego kwotę 12.000 zhr, jako wydatek nadzwyczajny w rubryce XV. wydatków budżetu krajowego na r. 1899.

VII. Sejm uchwała utworzenie stałego funduszu pożyczkowego w sumie 1.000.000

złr. w. a. dla „spółek oszczędności i pożyczek“ pod patronatem Wydziału krajowego zostających.

Wydział krajowy reorganizuje tym funduszem, a Bank krajowy prowadzi administrację.

Na utworzenie tego funduszu pożyczkowego przeznacza Sejm przez lat 50, począwszy od r. 1899, corocznie po 20.000 złr. w. a.

Pierwszą ratę 20.000 złr. w. a. wstawia się w rubrykę XV. wydatków budżetu krajowego na r. 1889.

Z funduszu tego będą udzielane spółkom pożyczki oprocentowane.

Poleca się Wydziałowi krajowemu poruczyć Bankowi krajowemu bezpłatną administrację funduszu pożyczkowego dla spółek oszczędności i pożyczek, tudzież porozumieć się z Bankiem względem otrzymania zaliczki na podstawie uchwalonej dotacji za opłatą procentu zawsze o 10/0 niższego od każdorazowej stopy procentowej eskontu bankowego.

VIII. O wynikach działalności powyższemi uchwałami zakreślonej, Wydział krajowy zda sprawę Sejmowi na najbliższej sesji.

IX. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby wziął pod rozwagę potrzebę uchwalenia osobnej ustawy dla gminnych kas pożyczkowych celem zapewnienia prawidłowej działalności tych kas i wykonywania nad niemi ścisłej kontroli.

X. Sejm wzywa c. k. Rząd, aby wyjednał jak najrychlej wprowadzenie obowiązkowej lustracji wszystkich towarzystw zarobkowych i gospodarczych w myśl wniosku rządowego, Radzie państwa przedłożonego, a dotychczas niezafatwionego“.

Otrzymawszy w tych uchwałach upoważnienie od Sejmu, rozpoczął Wydział krajowy bezwzględnie działalność swoją w kierunku wyknętym uchwałami sejmowemi. W tym celu:

1. Zorganizowane zostało osobne „Biuro Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek przy Wydziale krajowym we Lwowie“, które rozpoczęło swoje czynności z dniem 1. lipca 1899.

2. Wydział krajowy wydał zasadniczą „Instrukcję o wykonywaniu Patronatu swego nad spółkami oszczędności i pożyczek“, którą załącza się tutaj pod B/ wraz z przepisami o pożyczkach z funduszu pożyczkowego dla Spółek oszczędności i pożyczek.

3. Opracował i wydał swoim nakładem:

a) wszystkie potrzebne Spółkom druki, formularze i książki, ułatwiające prowadzenie manipulacji i rachunkowości w Spółkach podług załączonego tutaj pod C/ zbioru wzorów.

b) Tymczasowe „Pouczenie o zakładaniu Spółek oszczędności i pożyczek pod Patronatem Wydziału krajowego“ załączone tutaj pod D/. 1—2.

c) Podręcznik dla „Spółek oszczędności i pożyczek“ (systemu Raiffeisena), załączony pod E/. 1—2.

d) Tablice do obliczenia procentów w układzie zastosowanym do potrzeb Spółek — załączone pod G/. 1—2.

4. Wydział krajowy zwrócił się do Reprezentacji powiatowych, Konsystorzów, Rady szkolnej krajowej i innych czynników mogących współdziałać w podjętej akcji i uzyskał zewsząd oświadczenia i przyrzeczenia poparcia. Dokładniejsze przedstawienie wstępnych czynności Patronatu dla Spółek zawiera zresztą załączone pod H/. sprawozdanie Wydziału krajowego z działalności Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek za rok 1899. Przed rozpoczęciem czynności patronatu krajowego dla Spółek oszczędności i pożyczek powstało w kraju 28 Spółek systemu Raiffeisena, z których 9 uzyskało następnie przyjęcie do Patronatu Wydziału krajowego po przeprowadzeniu wymaganej reorganizacji. Przy współdziałaniu zaś biura patronatu zawiązało się dotychczas 67 nowych Spółek, z których 51 jest już sądownie zarejestrowanych i przyjętych do Patronatu, reszta zaś (16) uzyskała przyrzeczenie przyjęcia do patronatu po przeprowadzeniu sądowego zarejestrowania. Ogółem tedy należy obecnie (pod dzień 30. listopada 1900) do Patronatu Wydziału krajowego 76 Spółek, z których 63 rozpoczęły już swoje czynności. Wykaz tych Spółek załączony jest pod J/.

Każda Spółka przyjęta do Patronatu otrzymuje na koszt założenia lub reorganizacji zasiłek zwyczajnie w kwocie 400 koron; tym sposobem wypłacił Wydział krajowy dotychczas 57 Spółkom tytułem zasiłków 22.500 koron.

Z ustanowionej przez Wysoki Sejm funduszu pożyczkowego dla Spółek oszczęd-

ności i pożyczek otrzymało dotychczas 44 Spółek 51 pożyczek w łącznej kwocie 175.000 koron (przeważnie po 4.000 koron).

Przedwcześnie byłoby jeszcze mówić o rezultatach działalności Spółek należących do patronatu. Można już wszakże powołać się na niektóre daty upoważniające do wyrażenia przekonania, iż Spółki te spełniają swoje zadanie, spotykają się z sympatją i poparciem u interesowanych sfer ludności i są na drodze prawidłowego i pomyślnego rozwoju. Niektóre szczegóły z ich działalności zawarte są w załączonych pod K. Okólnikach Nr. 1—3. Na podstawie nadesłanych Biuru Patronatu sprawozdań z obrotów kasowych okazuje się, że z końcem września 1900 r. (III kwartał) u 57 Spółek, które rozpoczęły już swoje czynności i nadesłały sprawozdania, wynosił stan:

1) członków:	6.144.	
2) udziałów		28.455 K. 63 h.
3) wkładów oszczędności	514.656	„ 61 „
4) ndzielonych pożyczek	635.407	„ 32 „
5) ogólny obrót kasowy	1.515.505	„ 03 „

przyczem zważyć należy, że znaczna część Spółek zaledwie od paru miesięcy a nawet dopiero od kilku tygodni była czynną.

Charakterystycznym dla tej początkującej akcji Wydziału krajowego jest także ten szczegół, iż jeden z włościan, Iwan Wasyłyk, pragnąc ułatwić powstanie Spółki oszczędności i pożyczek pod patronatem Wydziału krajowego w swej rodzinnej wiosce Iwanikówce (pow. Bohorodczany) darował na jej rzecz 2.000 koron.

Jeżeli z jednej strony Spółki oszczędności i pożyczek mają w naszym kraju szczególnie doniosłe i wdzięczne zadanie do spełnienia, to z drugiej strony wymagają one dzięki właściwym naszym krajowi stosunkom społecznym i poziomowi oświaty u ogółu ludności czujniejszej, wszechstronniejszej i temsamem kosztowniejszej opieki, aniżeli może w zachodnich krajach monarchii. Potrzebnem jest w każdym wypadku bezpośrednio na miejscu współdziałanie Patronatu przy zawiązywaniu Spółki, aby dokładnie ocenić i zbadać warunki dla istnienia i rozwoju Spółki, dopilnować jej należytego ukonstytuowania się i dobrze przygotować do dalszej pracy.

Nieodzowną jest następnie częsta lustracja, tak, że wydana w tym celu instrukcja zobowiązuje Biuro Patronatu do szczegółowego zlustrowania każdej Spółki przynajmniej raz na rok a w razie potrzeby częściej. Nadto musi Patronat podejmować starania, aby przy pomocy specjalnie w tym celu urządzanych kursów nauki, wykształcić kasyerów i kierowników dla tych Spółek; dotychczas odbyły się 2 tego rodzaju „Praktyczne kursa nauki“ tj. w Nowym Sączu w czasie od 4—16 grudnia 1899 i we Lwowie w czasie od 2—14 lipca 1900 r. W pierwszym kursie uczestniczyło 20 a w drugim 22 uczniów po większej części kasyerów Spółek. Wydział krajowy ułatwia im korzystanie z kursów przez udzielanie stypendyów; z tego tytułu wypłacono 40 uczniom razem tytułem zasiłków kwotę 1750 K. 94 h. Plan nauki na tych kursach zawiera załącznik L.

Podnieść wreszcie należy, że wszystkie wydawnictwa Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek dokonywane są zarówno w polskim jak i ruskim języku, urzędowanie Biura Patronatu i nauka na kursach odbywa się również w obu językach krajowych. Okoliczność ta wpływa naturalnie odpowiednio na powiększenie czynności i wydatków Patronatu.

Niezależnie od dotacyi krajowego funduszu pożyczkowego dla Spółek oszczędności i pożyczek przeznaczył Wys. Sejm krajowy dotychczas na utrzymanie Biura Patronatu, zasiłki dla Spółek i kursa nanki ryczałt a mianowicie:

a) w budżecie na r. 1899	24.000 K.
b) „ „ „ 1900	43.400 „

Do preliminarza budżetu krajowego na r. 1901 wstawił Wydział krajowy na tenże cel kwotę 50.000 K.

Kraj, nie szczędząc z swej strony funduszy na popieranie rozwoju i działalności Spółek oszczędności i pożyczek, może też z tem większem uprawnieniem domagać się ze strony c. k. Rządu wydatnej z funduszy państwowych pomocy, któraby w dalszym ciągu ułatwiła Wydziałowi krajowemu spełnienie podjętego w tym kierunku zadania.

Dlatego Wydział krajowy uprasza c. k. Prezydium Namiestnictwa o przedstawienie c. k. Ministerstwu wniosku na udzielenie na cele wykonywanego przez Wydział krajowy Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek subwencji na r. 1901 ze Skarbu

Państwa w kwocie 10.000 K. (dziesięć tysięcy koron) do dyspozycji Wydziału krajowego a mianowicie:

a) na lustracye Spółek	5.000 K.
b) na kursa	2.000 „
c) na wydawnictwa	3.000 „
Razem	10.000 K.

jak niemniej o dalsze przyczynianie się do wydatków krajowego Patronatu dla Spółek oszczędności i pożyczek w Galicyi odpowiednimi wydatkami subwencyami z funduszów państwowych.

Dla dalszego zaś toku akcji podjętej przez kraj w celu popierania rozwoju Spółek rolniczych jest pożądanę, aby kierownik Biura Patronatu, Dr. Franciszek Stefczyk, odbył podróż instrukcyjną do zachodnich krajów monarchii i do Niemiec w celu dokładniejszego zapoznania się z urządzeniem i działalnością Związków, kas centralnych, spółek magazynowych i innych rolniczych, oraz z organizacją wspólnego zakupu artykułów gospodarskich. Na koszt tej podróży uprasza Wydział krajowy o przyznanie osobnego zasiłku z funduszów państwowych w kwocie 1.000 koron, a to tem bardziej, że od r. 1898 Wydział krajowy, przygotowując projekt akcji krajowej dla popierania Spółek oszczędności i pożyczek, pokrywał wyłącznie z funduszów krajowych koszta tych przygotowawczych czynności jak wogóle dotychczas nie korzystał z żadnej pomocy ze Skarbu państwa dla tej akcji.

W Y K A Z

Spółek oszczędności i pożyczek

zorganizowanych lub zreorganizowanych przy współudziale Patronatu w czasie
od 1. lipca 1899 do 31. grudnia 1900 r.

Liczba porz.	Siedziba Spółki	Powiat polityczny	Okręg działalności Spółki obejmuje		Statutowa kwota najmniej-szego udziału koron	Wysokość poręki	Rok, miesiąc i dzień		U W A G A
			gmin	mieszkańców (spis z roku 1890)			zawiązania (statutu) Spółki	rozpoczęcia czynności	
1	Wesoła	Brzozów	2	3497	10	nieogranicz.	21/2 1892	21/2 1892	zreorganiz. 10/1 1900
2	Dobra	Limanowa	7	5288	2	"	30/8 1896	9/11 1896	" 5/12 1900
3	Nowe Miasto	Dobromil	12	7523	10	"	18/1 1897	18/1 1897	" 16/10 1900
4	Gawłuszowice	Mielec	10	4347	10	"	28/5 1897	28/5 1897	" 24/2 1901
5	Muszyna	Nowy Sącz	1	2358	10	"	19/12 1897	1/4 1898	" 12/11 1899
6	Łukowica	Limanowa	6	3076	10	"	16/1 1898	27/3 1898	" 23/10 1899
7	Radochońce	Mościska	3	2348	10	"	19/2 1898	11/5 1898	" 15/10 1899
8	Gdów	Wieliczka	11	5246	2	"	11/9 1898	5/10 1898	" 24/2 1901
9	Zgłobień	Rzeszów	6	5174	10	"	30/10 1898	30/10 1898	" 22/3 1900
10	Ostrów	Jarosław	3	4053	10	"	1/12 1898	1/3 1899	" 1/10 1899
11	Toporów	Brody	6	8013	10	"	31/1 1899	5/10 1899	" 5/10 1899
12	Żegocina	Bochnia	9	6025	10	"	24/9 1899	1/1 1900	
13	Brzezie	Bochnia	8	2920	10	"	27/9 1899	27/9 1899	
14	Trzciana	Rzeszów	2	2048	10	"	2/10 1899	2/10 1899	
15	Wielowieś	Tarnobrzeg	5	3331	10	"	8/10 1899	31/7 1899	
16	Hussaków	Mościska	3	2235	10	"	16/10 1899	1/1 1900	
17	Tęgorozza	Nowy Sącz	8	2336	10	"	22/10 1899	18/2 1900	
18	Szczyrzyc	Limanowa	15	7112	10	"	25/10 1899	7/1 1900	
19	Zameczek	Żółkiew	2	2473	10	"	15/11 1899	1/2 1900	
20	Macoszyn	Żółkiew	6	3884	10	"	6/11 1899	18/1 1900	
21	Krasna	Nadwórna	3	4784	10	"	11/11 1899	1/1 1900	
22	Porąbka uszewska	Brzesko	6	4788	10	"	17/11 1899	7/12 1899	
23	Ujście solne	Bochnia	4	2342	10	"	19/11 1899	4/2 1900	
24	Niegowić	Bochnia	11	4376	10	"	20/11 1899	6/3 1900	
25	Rabka	Myślenice	7	6809	10	"	22/11 1899	15/2 1900	
26	Wielopole skrzyńskie	Ropczyce	3	1752	10	"	24/11 1899	20/2 1900	
27	Korczyzna	Krosno	1	5257	10	30-krotna	26/11 1899	23/3 1900	
28	Stupnica	Sambor	2	1298	10	nieogranicz.	27/11 1899	1/5 1900	
29	Rumno	Rudki	1	2036	10	"	30/12 1899	9/6 1900	
30	Łosznów	Trembowla	1	3237	10	"	4/1 1900	4/1 1900	
31	Szówsko	Jarosław	1	1356	10	"	12/1 1900	22/4 1900	
32	Wiązownica	Jarosław	1	1240	10	"	13/1 1900	11/3 1900	
33	Wyszatyce	Przemyśl	1	1671	10	"	14/1 1900	14/1 1900	
34	Lisowice	Dolina	1	1603	10	"	19/1 1900		
35	Jezupol	Stanisławów	1	3488	10	"	21/1 1900	1/3 1900	
36	Kamionka strumiłowa	Kamionka	3	6907	10	4-krotna	23/1 1900	26/5 1900	
37	Symbark	Gorlice	2	3540	10	nieogranicz.	26/1 1900	26/5 1900	
38	Kamienica	Limanowa	5	4027	10	"	27/1 1900	1/5 1900	
39	Łącko	Nowy Sącz	11	6773	10	"	28/1 1900	8/4 1900	
40	Szczawnica	Nowy Targ	3	3091	10	"	29/1 1900	29/1 1900	
41	Bieńkówka	Myślenice	7	8323	10	"	31/1 1900	25/3 1900	
42	Liszki	Kraków	8	7124	10	"	2/2 1900	25/3 1900	
43	Ryczów	Wadowice	2	1995	10	"	4/2 1900	3/4 1900	
44	Szczurowice	Brody	3	2559	10	"	3/3 1900	1/5 1900	
45	Suchodół	Bóbrka	2	1288	10	"	5/3 1900	1/10 1900	
46	Kryłos	Stanisławów	1	1211	10	"	6/3 1900	1/10 1900	
47	Subotów	Stanisławów	7	3744	10	"	7/3 1900	10/5 1900	
48	Janów	Gródek	3	2431	10	"	11/3 1900	1/7 1900	
49	Kurzany	Brzeżany	4	2287	10	"	15/3 1900	1/9 1900	
50	Bożyków	Podhajce	3	3075	10	"	16/3 1900	29/7 1900	
51	Felsztyn	Staremiasto	5	4331	10	"	28/3 1900	1/8 1900	
52	Borynia	Turka	1	1414	10	"	31/3 1900	7/6 1900	
53	Szczucin	Dąbrowa	13	6420	10	"	3/4 1900	9/5 1900	
54	Jordanów	Myślenice	8	6167	10	"	8/4 1900	15/6 1900	
55	Łąka	Rzeszów	4	4451	10	"	18/4 1900	1/9 1900	
56	Tłuczań	Wadowice	3	1406	10	"	22/4 1900	10/7 1900	
57	Synowódzko	Stryj	2	3293	10	"	29/4 1900	1/4 1901	
58	Magierów	Rawa ruska	6	8569	10	"	13/5 1900	8/7 1900	
59	Basznia dolna	Cieszanów	4	3213	10	"	14/5 1900	14/5 1900	
60	Odrzechowa	Sanok	1	2160	10	"	25/5 1900	2/9 1900	
61	Halicz	Stanisławów	6	7670	10	"	11/6 1900	11/8 1900	
62	Iwanikówka	Bohorodczany	1	953	10	"	14/6 1900	w r. 1901	
63	Bereźnica szlach.	Kałusz	2	1882	10	"	15/6 1900	15/6 1900	
64	Błozew górna	Stare miasto	4	2515	10	"	16/6 1900	15/10 1900	
65	Jaryczów stary	Lwów	4	3188	10	"	17/6 1900	1/8 1900	
66	Radomyśl k. M.	Mielec	5	5358	10	"	16/9 1900	29/10 1900	
67	Komarniki	Turka	1	2098	10	"	27/9 1900		
68	Hnatkowice	Przemyśl	4	1954	10	"	29/9 1900		
69	Perehińsko	Dolina	1	5452	10	"	30/9 1900		
70	Roźniatów	Dolina	1	3263	10	"	1/10 1900		
71	Balińce	Kołomyja	1	1624	10	"	12/10 1900		
72	Trofanówka	Kołomyja	2	1446	10	"	12/10 1900		
73	Pyłypy	Kołomyja	2	3781	10	"	12/10 1900		
74	Mariahilf w Koł.	Kołomyja	1	1500	10	"	18/10 1900		
75	Strutyń	Dolina	1	1878	10	"	18/10 1900		
76	Posada olchowa	Sanok	1	1420	10	10-krotna	28/10 1900		
77	Lubliniec nowy	Cieszanów	2	2870	10	nieogranicz.	30/10 1900		
78	Mszana	Gródek	2	1823	10	"	4/11 1900		
79	Kalne	Przemyślany	2	1357	10	"	8/11 1900		
80	Markopol	Brody	1	1139	10	"	9/11 1900		
81	Jagielnica stara	Czortków	2	1434	10	"	24/11 1900		
82	Bieniawa	Podhajce	2	2518	10	"	26/11 1900		
83	Kościelniki	Kraków	3	1222	10	"	2/12 1900		
84	Łętownia	Myślenice	1	1606	10	"	4/12 1900		
85	Oleszyce	Cieszanów	8	11237	10	"	9/12 1900		
86	Winniki ad Żółkiew	Żółkiew	6	9683	10	"	30/12 1900		

rozpoczęły czynność w r. 1901.

Stopy procentowe

obowiązujące Spółki oszczędności i pożyczek
w roku 1900.

Liczba porz.	Siedziba Spółki	Stopa procentowa od		Liczba porz.	Siedziba Spółki	Stopa procentowa od	
		wkładek	pożyczek			wkładek	pożyczek
1	Wesoła	5 $\frac{1}{2}$	7	33	Wyszatyce	5	6 $\frac{1}{2}$
2	Dobra	5 $\frac{1}{2}$	7	34	Jezupol	4 $\frac{1}{2}$	6
3	Nowe Miasto	4 $\frac{1}{2}$	6	35	Kamionka strumiłowa	4 $\frac{1}{2}$	6
4	Gawłuszowice	6	7 $\frac{1}{2}$	36	Szymbark	5	6 $\frac{1}{2}$
5	Muszyna	5 $\frac{1}{2}$	7	37	Kamienica	5	6 $\frac{1}{2}$
6	Łukowica	5	6 $\frac{1}{2}$	38	Łącko	5	6 $\frac{1}{2}$
7	Radochońce	6	7 $\frac{1}{2}$	39	Szczawnica	5	6 $\frac{1}{2}$
8	Gdów	5	6 $\frac{1}{2}$	40	Bieńkówka	5	6 $\frac{1}{2}$
9	Zgłobień	5 $\frac{1}{2}$	7	41	Liszki	4 $\frac{1}{2}$	6
10	Ostrów	5 $\frac{1}{2}$	7	42	Ryczów	5	6 $\frac{1}{2}$
11	Toporów	5 $\frac{1}{2}$	7	43	Szczurowice	5	6 $\frac{1}{2}$
12	Żegocina	5 $\frac{1}{2}$	7	44	Suchodół	5	6 $\frac{1}{2}$
13	Brzezie	5	6 $\frac{1}{2}$	45	Kryłos	4 $\frac{1}{2}$	6
14	Trzciana	4 $\frac{1}{2}$	6	46	Subotów	4 $\frac{1}{2}$	6
15	Wielowieś	6	7 $\frac{1}{2}$	47	Janów	4 $\frac{1}{2}$	6
16	Hussaków	6	7 $\frac{1}{2}$	48	Kurzany	5 $\frac{1}{2}$	7
17	Tęgoborze	5	6 $\frac{1}{2}$	49	Bożyków	4 $\frac{1}{2}$	6
18	Szczyrzyc	5 $\frac{1}{2}$	7	50	Felsztyn	5	6 $\frac{1}{2}$
19	Zameczek	5	6 $\frac{1}{2}$	51	Borynia	5	6 $\frac{1}{2}$
20	Macoszyn	5	6 $\frac{1}{2}$	52	Szczucin	5 $\frac{1}{2}$	7
21	Krasna	6	7 $\frac{1}{2}$	53	Jordanów	5	6 $\frac{1}{2}$
22	Porębka uszewska	5	6 $\frac{1}{2}$	54	Łąka	5	6 $\frac{1}{2}$
23	Ujście solne	5	6 $\frac{1}{2}$	55	Thuczań	5	6 $\frac{1}{2}$
24	Niegowić	5	6 $\frac{1}{2}$	56	Magierów	5	6 $\frac{1}{2}$
25	Rabka	5	6 $\frac{1}{2}$	57	Basznia dolna	5 $\frac{1}{2}$	7
26	Wielopole skrzyńskie	5 $\frac{1}{2}$	7	58	Odrzechowa	5	6 $\frac{1}{2}$
27	Korczyna	5	6 $\frac{1}{2}$	59	Halicz	5 $\frac{1}{2}$	7
28	Stupnica	5	6 $\frac{1}{2}$	60	Bereźnica szlach.	5	6 $\frac{1}{2}$
29	Rumno	5	6 $\frac{1}{2}$	61	Błozew górna	5 $\frac{1}{2}$	7
30	Łoszniów	5	6 $\frac{1}{2}$	62	Jaryczów stary	4 $\frac{1}{2}$	6
31	Szówsko	4 $\frac{1}{2}$	6	63	Radomyśl	5 $\frac{1}{2}$	7
32	Wiązownica	4 $\frac{1}{2}$	6				

